



НА

ГРИГОРІЙ  
САЧЕНКО

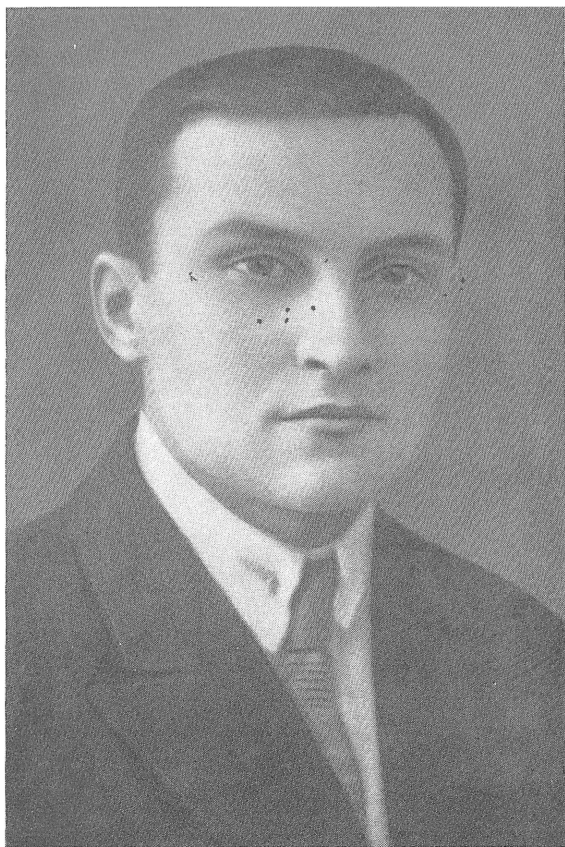
УАТАХ

WESTMINSTER  
UNIVERSITY



COMMUNICATIONS  
DEPARTMENT

COMMUNICATIONS  
DEPARTMENT



# ГРИГОРІЙ САЧЕНКО



## НА ЧАТАХ ПОЕЗІЇ

РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК  
КИЇВ • 1964

У2  
С22

КИЇВСЬКА КНИЖКОВА Ф-КА «ЖОВТЕНЬ»

## ПРО ТВОРЧІСТЬ ГРИГОРІЯ САЧЕНКА

**К**інець двадцятих років в історії української радянської літератури відзначався широким припливом молодих талановитих сил майстрів художнього слова. Це був час, коли радянський народ під проводом Комуністичної партії одностайно піднявся на переборення індустріальної і аграрної відсталості нашої країни, створюючи фундамент нового, соціалістичного суспільства. Соціалістична індустріалізація і перетворення сільського господарства на засадах колективного господарювання вимагали величезного напруження сил всього народу. Справа йшла про остаточну ліквідацію капіталістичних класів у нашому суспільстві і зміцнення соціалістичної держави. І в цьому широкому наступі, який розгортався на всіх ділянках економічного і громадсько-політичного життя, радянські письменники були в перших рядах.

Кадри української радянської літератури зростали в боротьбі проти сил старого світу, його ворожої ідеології. В літературу прийшла молодь комсомольського віку, внісши в неї живий струмінь молодечого запалу, бойовитості, ентузіазму будівників нового

життя. Письменницькі ряди збільшилися за рахунок робітничої, сільської та студентської молоді, яка прагнула до знання і наполегливо ним оволодівала. З цього покоління українських письменників пізніше стали відомими митцями Я. Баш, І. Вирган, С. Воскресенко, І. Гончаренко, М. Шеремет, Л. Дмитерко, Л. Смілянський, А. Шиян, М. Нагнибіда, К. Герасименко, Я. Гримайло, П. Дорошко, І. Муратов, В. Бичко та багато інших. До цього ж покоління літературної молоді слід віднести і Григорія Саченка, поета сильної естетичної та політичної наснаги, високого громадянського пафосу, активного утвердження нового в нашому житті. Його невелика поетична спадщина є свідченням органічного зв'язку художнього слова з життям народу, з партією, зв'язку, який є основною передумовою високої ідейності і художності літератури.

Григорій Кирилович Саченко народився 6 грудня 1905 року в селі Хаєнках Ічнянського району на Чернігівщині в родині робітника вагоноремонтних майстерень. Після недовгого навчання у початковій трудовій школі Саченко поступив 1922 року до педагогічного технікуму в м. Мрин. Технікум він закінчив успішно і 28 червня 1926 року одержав посвідчення на право учителювання. В цьому посвідченні зазначається, що Г. Саченко написав дипломну роботу на тему «Револьюційні рухи та класові угруповання на Україні до 1917—19 років» і добре її захистив перед відповідною комісією. З першого вересня 1926 року він працює учителем в селі Сиволожі, Комарівського району на Чернігівщині.

Молодий енергійний учитель бере активну участь в роботі комсомолу, в культурному житті села і району. Неодноразово він обирався членом Комарівського

райкому комсомолу. І комсомол послав Г. Саченка вчитися у вищу школу. Скоро ми його бачимо в складі студентського колективу Київського інституту народної освіти. В цей час він уже писав вірші і час від часу друкував у газетах та журналах («Молодняк», «Життя й революція», «Глобус» і ін.). У 1931 році Г. Саченко кінчає інститут. Пізніше в цьому ж інституті, який з 1933 року знову називався університетом, молодий поет закінчує аспірантуру і викладає історію української літератури. З переїздом до Києва Інституту ім. Тараса Шевченка Міністерства народної освіти УРСР Г. Саченко працює в ньому науковим співробітником. В той час невеликий колектив наукових ентузіастів вів наполегливу роботу над підготовкою першого академічного видання творів Т. Г. Шевченка. Вивчення класичної спадщини Великого Кобзаря відкрило перед поетом безцінні скарби художнього слова.

Інститут тоді містився в приміщенні літературно-меморіального музею Т. Г. Шевченка на Хрещатицькому завулку в Києві. В одній невеликій тісній кімнаті вдень і ввечері, схилившись над фотокопіями і автографами Тараса Шевченка, молоді науковці уважно вивчали текст кожного вірша, кожного його слова, щоб з науковою точністю передати його на папір багатотомного академічного видання. Тут гартувалася і естетична сила художнього слова поета Г. Саченка. Недаремно на початку 30-х років так активно працювали над вивченням спадщини Т. Шевченка багато українських поетів, прозаїків і критиків. Серед співробітників цього інституту були й письменники та критики (Є. Шабліовський, П. Колесник, Ю. Костюк, І. Гончаренко, Ю. Йосипчук, А. Костенко, Л. Сукачов), які з глибокою любов'ю робили справу наукової



і культурної ваги. В кінці 1936 року Г. Саченка за безпідставними наклепницькими звинуваченнями було заарештовано. А 16 січня 1939 року його не стало.

\*

У вірші «Розмова в студанатомці» (1929) Г. Саченко заперечує байдужість у ставленні до животрепетних питань сучасності, виступає проти хвилювистської «лірико-нитики» за художнє слово, яке накреслює «орбітні шляхи» розвитку життя в напрямку до соціалізму. Він заявляє: «Я — слова конструктор і будівельник». «Слинявій інтелігентщині», зневажливому ставленню до завдань революційного перетворення життя поет протиставляє силу і міць ідейних переконань і віри радянської молоді в торжество лєнінських ідей. Поезія і праця народу за здійснення п'ятирічки невіддільні. Про це поет пристрасно пише:

Хоч я молодий, недосвідчений майстер,  
Хоч слово моє не дзвенить, мов ключі  
Від сонць водограїв, від атомів, айстрів —  
Та все ж я його в будівництво включив!

Хай слава про мене — кропива глуха,  
Доробок мій теж, як і всіх, невеличкий —  
До пульсів країни я все ж прислухавсь,  
Прийшовши на призов  
першої п'ятирічки!

Справді, поетичний доробок Г. Саченка невеликий. Перша збірка «Зустрічний ентузіазм» вийшла в 1931 році і включає крашчі поезії, друковані в різних газетах та журналах протягом 1929—1930 років.

Григорій Саченко належав до тих поетів, які не квапилися нести з першого варіанту той чи інший вірш у друк. Він писав вдумливо, багато разів пере-

роблюючи свої вірші, і навіть після друкування в періодичній пресі ще наполегливо відточував кожне слово, кожен рядок своїх поезій. В 30-х роках поет найчастіше друкувався у журналах «Глобус», «Молодняк», «Життя й революція», в «Літературній газеті». Найкращі друковані поезії Г. Саченко зібрав і 1936 року видав другу і останню книжечку віршів «Зеніт». Поема про трипільський похід та ряд великих за розміром поезій агітаційно-політичного змісту, які були даниною часу, не ввійшли до останньої збірки. Але вірші, надруковані в цих двох збірках, мали художню цінність не тільки свого часу, вони й зараз привернуть увагу прихильників українського поетичного слова.

Провідною темою творчості Григорія Саченка є тема сучасності, соціалістичної праці радянського народу, зокрема молоді — будівників нового суспільства. Це було характерним для поезії 20-х — початку 30-х років. Поети порівняно рідко зверталися до тем далекого історичного минулого. Творча праця людей в часи мирного будівництва нового світу була актуальною темою цілої радянської літератури тих часів.

Пафосом трудового героїзму першої п'ятирічки особливо була охоплена радянська молодь. Ентузіазм молодих будівників Дніпробуду, Магнітогорська, Харківського тракторного заводу визначав внутрішнє горіння, той творчий і трудовий зліт і пафос, яким була перейнята молодь, в тому числі і молоді письменники. Трудові подвиги будівників цих найбільших і найважливіших на той час новобудов ставали ознакою часу, прикладом стійкості і відданості інтересам Вітчизни, її економічної і військової могутності. Романтика боротьби за перетворення життя, світлий оптимізм, бадьорість світосприймання, властиві радянській

людині, яка сміливо йшла на фронт соціалістичних новобудов, була яскраво відтворена в тогочасній українській поезії, часом абстрактно-патетичній і декларативній за своїм звучанням. Цим пафосом глибоко перейняті і вірші обох збірок Г. Саченка, зокрема розділ «Країна встає» книжки «Зустрічний ентузіазм». Молодь, що стоїть в перших лавах будівників соціалізму і сповнена пафосу великих трудових звершень, — головний герой поезій Г. Саченка. З його творів виступає в грізній красі і могутності епоха, коли на історичну арену виходив новий тип радянської людини — героя соціалістичної праці, творця нового життя.

Вірш «Ремонт домни» — характерний твір того часу. В ньому відтворено романтику героїчної праці, конкретні картини трудового життя молоді, сповнені щирого і свіжого ліричного почуття. Така поезія, відзначаючись яскравістю життєвого матеріалу, активно втручалася в процеси суспільного розвитку. Г. Саченко показує в цьому вірші конкретний виробничий епізод — ремонт комсомольцями доменної печі в процесі її роботи. Тоді це була незвичайна подія. У вірші говориться про сумніви і вагання старих спеціалістів, зокрема іноземних, які не вірили в силу і самовідданість молодих ентузіастів — металургів. Але вірш «Ремонт домни» не є фотографією трудового процесу, ілюстрацією самовідданості робітничого колективу, зразком «виробничої поезії», яка тоді часто з'являлася на сторінках газет і журналів. Поет робить художні узагальнення, проникає в душу героїв, насичує зображені події теплим поетичним чуттям. І яскраві поетичні порівняння, узагальненість образів і емоційна наснаженість кожного рядка свідчить про значний ідейно-художній рівень цієї поезії. Г. Саченко відобра-

зив характерне явище тих часів, коли молодь часто виконувала важливі виробничі завдання в неробочий час. У вірші «Ремонт домни» розкрита і суть цього соціалістичного зачинання. Робітники-ремонтники відмовились від оплати такої незвичайної роботи. І поет пише:

— В країні Рад, де вільний труд,  
Де труд — героїство і звитяга,  
Де на гарячому вітру  
Несем свої червоні стяги, —  
Оплати за ремонт не треба,  
Бо ми працюємо на себе...

Романтика трудового героїзму відтворена і в поезіях «Країна встає», «Відповідь», «Рапорт-відозва», «Балада про затон», «Перевірка» та ін. В нові часи будівництва соціалізму поет стверджує спадкоємність подвигів, сили гарту, мужності і єднання тих, «хто поривався на Зимній з наганом». Революційні традиції бійців за Радянську владу живуть і діють, згуртовуючи в стрункі колони робітничу молодь. Вірш «Рапорт-відозва» закінчується такими характерними рядками:

І в час реконструкції міста і степу,  
У праці на себе, — на себе й собі, —  
Ми ставим завдання: вимчати темпи  
Вище за плани Великих Робіт!

Тема Комуністичної партії, її організуючої і скеровуючої ролі в будівництві соціалізму проходить через обидві збірки поезій Г. Саченка. Але найглибше вона розкрита у віршах «Ода гордості» і «Ленін» (зб. «Зеніт»). Поет бачить світ розподілений на два табори — капіталізму і соціалізму. Образ пролетаріату — могильника старого ладу — поширений в то-

дішній поезії. Ера нового життя, стверджує автор у вірші «Ода гордості», починається з країни соціалізму. Звідси віє свіжий вітер дихання нового дня. Як і в роки Жовтневої революції та громадянської війни, партія стоїть на чолі народу, її мудра політика, сила і воля — запорука успіхів радянських людей. Партія — «Серце радянських республік широких», — вона підняла мільйони трудящих на вирішення великих завдань соціалізму. А в поезії «Ленін» образ вождя зливається з образом партії. «Живий, легендарний, безсмертний Ільч», як прапор сучасної доби відбивається в трудових і творчих зверненнях народу, світить маяком людської історії.

Григорій Саченко часто звертається до жанру балади: «Балада про затон», «Балада про молодість», «Балада про двох сількорів», «Балада про невідомого солдата» і ін. В той час жанр балади був досить поширеним в українській радянській поезії. Відомий він і в дожовтневій поезії. Балади писав П. Гулак-Артемовський, Т. Шевченко, С. Руданський та інші. Для дожовтневої балади характерне відтворення побутового, історичного і фантастичного сюжетів. Радянська поезія успадкувала жанр балади, але надала йому якісно нових художніх особливостей, поширила тематичне коло, збагатила його засобами емоційного наснаження, розширила сюжетні можливості. Сюжети пожовтневої балади мають виразний героїчний громадський і політичний характер. Тут і мотиви героїки революції, громадянської війни, політичної боротьби в часи ліквідації куркульства, трудового героїзму радянських людей. Для Г. Саченка найбільш властива балада, в основі якої лежить пафос трудових подвигів молодих будівників соціалізму, виявлення героїзму комсомольців на різних ділянках життя.

У «Баладі про молодість» поет зображає два етапи героїчної боротьби радянської молоді. В підпіллі, на барикадах Жовтневої революції молодість кипіла завзяттям, вона вирує мужністю та ентузіазмом і в роки перших п'ятирічок. Поет стверджує, що партія комуністів була завжди надихаючою силою молодих борців за новий світ. Вірш перейнятий мотивом інтернаціонального єднання, пафосом життєлюбної молодості, буяння творчих сил і завзяття молодих будівників соціалізму. «Балада про молодість» пройнята високим оптимізмом і вірою в силу молодості:

Руки сплелися, руки-струмки,—  
Через кордони і голови націй,—  
Буде широка людей ріка!  
Тисячі тисяч імен юнацьких  
Зіллються в імені більшовика!  
І прийдуть творці нових пісень,—  
Балада про молодість буде жива:  
І кожен юнак над пісні піднесе  
Суворі і мужні її слова.  
З редутів балади грими ж, салют,  
Хай молодь і молодість  
Вічно цвітуть!

Довгий час Григорій Саченко жив у селі і добре знав життя та побут українського села, зокрема любимої ним Чернігівщини. Та й тоді, коли він учився в Києві, йому постійно доводилося бувати в селах. Партія, трудящі нашої країни вели уперту боротьбу за колективізацію села. І за дорученням партії, як комуніст, поет неодноразово виїздив у село для проведення колективізації та різних кампаній. Він не міг стояти осторонь важливих історичних подій сучасності. І разом з трудівниками села поет відчував радість вільної натхненної праці на колгоспних нерозмежованих ланах. І цю працю, величезні звершення

в селі Г. Саченко оспівав у віршах. Ми маємо на увазі такі його поезії: «Урожайний заспів», «Колгоспний день», «Жнива», «Веснянка» та інші.

Боротьба за колгоспний врожай, стверджує поет у вірші «Урожайний заспів», зміцнює економіку, державну і оборонну міць Радянської країни. Г. Саченко піснею славить подвиг народу, який у боротьбі за врожай виявляє героїзм і мужність, подібні до часів громадянської війни. Саме тому «стоїть впоготові республіки варта», міцна сім'я радянських народів.

Новий день колгоспного села з глибокою ліричністю і душевною теплотою поет оспівав у вірші «Колгоспний день». Цей день «кипить жагою молодою і пісню водить над селом». Для людини нового колгоспного села — і цвітіння садів, і буйна зелень луків, полів та лісів, і багатий молодий врожай на колгоспних ланах. Молоді належить майбутнє і сучасне нове село, вона відчула себе господарем своєї країни і долі. І рядки вірша сповнюються радісними почуттями, глибоким хвилюванням.

Радій же, владарю природи,  
Із щедрих рук оці дари:  
Врожай, повітря, сонце, води —  
У власні руки все бери.

Твоє ж оце буяння сил,  
Для тебе ж все оце цвітіння —  
Садів, полів, луків, лісів,—  
Вони тобі належать всі,

Тобі, весінне покоління!

Григорій Саченко відгукувався на животрепетні питання сучасності, був тісно зв'язаний з політичним життям народу, гостро реагував на важливі події і вимоги часу.

Це відчуття історичної величі завоювань партії і народу червоною ниткою проходить через всю поезію Г. Саченка. У вірші «Жнива» він славить боротьбу за хліб, яка є боротьбою за соціалізм. Пафосом утвердження принципів нової праці і боротьби за світле майбутнє сповнений кожен рядок цієї поезії.

Відомо, що переможна хода соціалізму ще на початку 30-х років загострила суперечності капіталізму. На арену історії прийшов фашизм, нахабно брязкаючи зброєю, несучи народам світу знищувальну війну, реакцію і середньовічне варварство. Імперіалістичні і фашистські загарбники почали інтенсивно готуватися до нової світової війни. Це загрожувало мирній творчій праці радянських людей. Комуністична партія закликала народ зміцнювати військову могутність нашої держави, тримати в постійній бойовій готовності збройні сили. І молодь з ентузіазмом взялася за оволодіння військовими знаннями. Комсомол взяв шефство над Військово-Морським Флотом, тисячі молодих робітників і колгоспників пішли в армію, на різні військові курси і в школи. Тому тема мирної праці в радянській літературі тісно поєднувалася в цей час з темою оборони нашої країни, життя Червоної Армії, героїчних подвигів прикордонників.

Поети чуйно прислухались до голосу партії і тримали свій поетичний «порох сухим», як про це красномовно говорив О. Сурков на Першому з'їзді письменників СРСР. Багато українських поетів писали вірші на цю тему. Популярними були в той час пісні і вірші П. Усенка, М. Шеремета, І. Виргана, М. Шпака, К. Герасименка та інших. В них оспівано кращі бойові традиції воїнів Червоної Армії, готовність нашої молоді самовіддано захищати завоювання Радянської влади. Цей ентузіазм молоді, вірної справі Леніна, наполег-



ливої в навчанні і відтворено в багатьох віршах Г. Саченка, зокрема в таких: «У таборах», «На чатах», «Атака на танк», «Балада про невідомого солдата», «Маневри», «Призову мого року» та ін.

В останньому вірші поет стверджує непохитну відданість радянської молоді своїй Вітчизні.

Як піде по землі ненажера-війна,  
Ми війні, ми сами понесемо  
Свій вирок.  
Нам — на п'яту уже височінь,  
Знаєм: кулі засвищать — тю-гу. —  
Чуєш, гули тривоги вночі,  
Як сиренами край наш загув?  
І коли бойові командири  
Ноту ворога  
Зустрічним стринуть:  
— Во-гонь!  
Вийде молодь уся наша,  
Вірю,  
Дезертирів між нас —  
Ні одного!

Тема громадянської війни, особливо в 20-х — 30-х роках для радянської літератури була невичерпним джерелом героїзму і патріотизму, революційної романтики. В трудових звершеннях за побудову соціалізму приклад громадянської війни завжди надихав людей на героїзм. Отже правдиве відтворення подій недавнього минулого тісно пов'язувалося з процесами сучасного життя радянського суспільства. Це одна з характерних ознак тодішнього літературного процесу. Тісно поєднувалася тема героїки громадянської війни з темами сучасності і в поезіях Григорія Саченка.

В героїці громадянської війни Г. Саченка привертає цільність характеру героїв (вірш «Пам'ятник Щорсові»), здатність в найтяжчих і складних умовах ви-

соко нести прапор немеркнучої слави і мужності революційних боїв і звитяг. Герої Г. Саченка — прості сини трудового народу, борці за більшовицьку правду, овіяні серпанком революційної романтики. Ось вірш «Чернігівська партизанська». Своім поетичним строем він близький до народної пісні. Романтика боротьби з ворогами революції відтворена в ліричному народно-пісенному образі партизанів. Тут і темп ритмічного плину, і невідкупна простота образного вислову, і глибокий ліризм — все підпорядковано ствердженню героїчно-романтичного начала визвольної боротьби народу. Характерний початок вірша:

Куля дзвінко тенькає,  
Й крові лише крапля...  
— Ворога негайно  
Нам атакувать!..

Завихрили лезами —  
Шаблю на шаблю,  
Щоб на кожний роздих —  
Раз (і) два...

Кожен коник грає:  
Вихор завірюхи,  
Іскри з-під копита, —  
Мов горох...

Помахаєм шаблями,  
Почухраєм вуха,  
Щоб на один замах —  
Гадів двох.

А вірш «Дружба» присвячений конкретній особі — героєві громадянської війни, партизану Миколі Моргуну, який і в роки мирного будівництва виявляє трудовий героїзм, свято зберігаючи революційні традиції минулого. Твір перейнятий почуттями дружби,

готовності одностайно стати на захист революції, почуттям гордості за творчі і трудові завоювання радянських людей.

А затрублять похід, —  
Що ж, суворя дата.  
Нас підхопить знову  
Спільна течія.

Ось моє бажання:  
Бути нам солдатами,  
Щоб за революцію —  
Рядом ти і я!

В поетичному доробку Г. Саченка є ряд віршів на теми революційної боротьби робітничого класу за рубежем. Це такі як «Вуличний мінезінгер», «На смерть робітника газових заводів у Леверкузені» та інші, друковані в газеті «Пролетарська правда» і журналі «Глобус». Ці вірші пройняті духом інтернаціоналізму, дружби робітників різних країн, ненавистю до зрадників робітничого класу, капіталістичного ладу. Ці поезії — відгуки на конкретні події міжнародного політичного життя і з часом втратили свою актуальність. Вони мають, може, історико-літературне значення і свідчать про те, що поет войовничо втручався в громадські процеси сучасності, пильно стежив за політичним життям буржуазних країн.

В іншому плані слід говорити про вірш «Він», який тематично прилучається до вищеназваних поезій. Тут поет змальовує образ основоположника наукового комунізму Карла Маркса. Маркс, говорить поет, «світ переробити хоче», з появою його великих ідей почала над світом займатися зоря свободи; і «в піснях повстань» на барикадах чується голос майбутнього, перемоги дужих сил пролетарської революції.

Кінець 20-х — початок 30-х років характеризується в літературі гострою ідейною боротьбою за утвердження нового творчого методу — соціалістичного реалізму. Письменники, які міцно стояли на позиціях партійності і народності мистецтва слова, вели непримиренну боротьбу проти безідейності, формалізму, реакційної націоналістичної романтики минулого, розчищаючи шлях для розвитку справді нової, радянської літератури, вірної ідеалам комунізму. Все частіше поети зверталися до благородних традицій велетнів художнього слова — Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, а в наш час до творчого досвіду В. Маяковського. Слідом за ними українські поети високо підносять значення поетичного слова, як могутньої сили в боротьбі за утвердження нового життя. Тема слова-меча, слова-криниці, слова-зброї, яку палко підносили і обстоювали Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, набула нового змісту і сили дійовості. Як ніколи посилювався зв'язок літератури з життям. Поети постійно їздили, жили і працювали на новобудовах першої п'ятирічки. Їх поетичне слово боролось за виконання планів трудових робіт, вражало шкідників, ледарів, літунів, куркулів, які заважали переможній ході соціалізму. Поезія цього часу, сповнювалася гострими соціальними конфліктами, відчутно передавала пафос боротьби і складність та напруженість політичних обставин. Вона росла і мужніла в одному строю будівників і творців нового світу. На жаль, деякі із сучасних молодих поетів забули цю благородну традицію української поезії і тому скеровуюча рука Комуністичної партії їм прямо вказала на це.

У творчості Григорія Саченка є ряд поезій, в яких він виражає своє розуміння ролі і значення художнього слова в сучасних умовах. В книжці «Зустрічний

ентузіазм» цій темі присвячений спеціальний розділ під назвою «Мобілізація теми». Але й пізніше час від часу поет звертається до цієї теми. Зрозуміла річ, що в умовах ідейної боротьби за місце художнього слова в житті майже кожен із поетів брався тоді за цю тему. Не обминув, ясна річ, її і Г. Саченко.

У поемі «Слово», епіграфом до якої взято слова Т. Шевченка — «Я на сторожі коло їх поставлю слово», поет у широкорозгорнутій художній формі показує роль літератури в часи бурхливих економічних і політичних звершень, прагне визначити і вагомість художнього слова, яке б відповідало його призначенню. Сила слова чується «у шелесті шин», «у тактах колісь», слово палає як червоний прапор. Поет веде полеміку з тими, хто хотів би спрямувати літературу на манівці зображення якоїсь нейтральної краси «у гаптованій рястом киреї», а «поезію звести до норм анекдоту». Ні, слово повинно наснажуватися вогнем життєвих буревіїв, бути вразливим, кликати «до останніх боїв». Поет каже:

Те слово вразливе —  
Знайду я його,  
Гарячий росте його клекіт,  
Як шум передгроззя,  
Що креше вогонь,  
Як відгомін моря далекий!

Не може стати темою для художнього ствердження провінційне безтурботне життя молоді, відірваної від великих завдань часу. Навпаки, пише поет у вірші «Мандрівка до міста Віжня», треба звільнити місто «від нуду й сухот», затхлості й мізерності людських запитів до життя. Замість дзвону гітари й тихих зітхань міщанських панн, мусить линути бойова пісня молодості, червоноармійців. І в цьому велика роль

поета, пісняра. Подібна тема розроблена і в поезії «Осінь над містом».

А в збірці «Зеніт» Г. Саченко знову повертається до цієї теми (вірш «Полемічне романцero») і ще з більшою стверджуючою художньою силою говорить про обов'язки поета-сучасника, про характер своєї поезії. Він пише:

Затисну звук,  
Так тиснуть міцно шпагу,  
І пальці в кров розпалену вмочу,  
І серце,  
Дике серце, бийся і не падай  
І фальш в чужих рядках відчуй.  
Ти не було у Дон-Кіхотів блазнем  
Чи сердюком у них з пощербленим  
Мечем,  
Я не пластун, що лізе в строфи плазом  
Й зимовим сонцем  
Серце і чуття пече.  
Ні, це не твій обов'язок, поете,  
Шукати із примарами звитяг...

Життєвість і дійовість поезії — в «стрімких метафорах, помножених на серце». Це ж відноситься і до ідейної цілеспрямованості таких поезій як «Вірші про пісню» та «Слово про пісню», що увійшли до збірок і були написані в останні роки життя. Поет підкреслює мобілізуючу силу пісенного слова, говорить про революційну пісню як супутника Жовтневих боїв, як славу будівників нового життя.

Характеристика невеликої за розміром поетичної спадщини Григорія Саченка була б неповною і, мабуть, однобічною, коли не зупинитися на зразках його інтимної лірики. Адже може скластися враження, що захоплення поета грандіозністю трудових і політичних звершень радянських людей тих часів подіями

внутрішнього і міжнародного життя зовсім відтіснило тему любові, особистого життя героїв, романтичного звеличення душевної краси і багатства людини. Та це не так. Звернемося до таких його поезій, як «Про ровесниць», «Прощання», «Стрибок».

В цих і подібних поезіях Григорій Саченко натхненно оспівує красу рідної природи, дружбу і кохання молодого сучасника. У вірші «Про ровесниць» поет оспівує морально чисту, вірну любов хлопця, який, ідучи в армію, мріє про кохану дівчину і залишає їй свої найкращі почуття.

Я в розлуці  
Серця  
Не розтрачу:  
Образ твій,  
Як пам'ять,  
Збережу,  
Пісню виведу  
Високу і гарячу  
І тобі  
В уста її вложу.

У своїх ліричних віршах поет виражає неподільну злитність образу коханої дівчини з красою навколишньої природи шляхом влучних поетичних порівнянь і яскравих метафор. Щира, вірна дружба і любов, — стверджує митець, — це моральна краса і здоров'я молоді радянської людини. Вона зміцнюється і утверджується в натхненній творчій праці, у взаємному духовному збагаченні, яке облагороджує людей, у вмінні бути вірними високому моральному обов'язку громадянина соціалістичної держави. Григорій Саченко вміє майстерно засобами художньої мови передати почуття ніжності, внутрішнього горіння закоханих, зворушливу красу і природність цих почуттів людської

душі. Поетична мова його інтимної лірики здебільшого емоційна, багата на свіжі, оригінальні образи поетичного вислову, епітети та метафори. Образи ліричних героїв сповнені почуттями світлої радості і бадьорості. Характерний в цьому відношенні вірш «Стрибок» з його прикінцевими словами:

Дзвонять дзвіночки конвалій,  
Рветься намисто роси.  
— Здрастуй, хороша Наталю,  
Дай-но очей твоїх синь!

В час, коли писалися такі й подібні глибоко ліричні поезії знаходилися вульгаризатори, які заперечували право радянського поета, зокрема комуніста, на інтимну лірику, кваліфікуючи це як «буржуазний пережиток». Більше того, хвильовістські ревізіоністи чинили наскоки на радянську літературу, проповідували декадентську літературу. Саченко тоді виступав проти модерністської гнилі, але за життєстверджуючу лірику, сповнену здоровими емоціями, сердечністю і чесністю, світлістю і ніжністю людських почуттів.

Інколи і в наш час можна почути думку, мовляв поезія 30-х років в більшості агітаційна, ілюстрація політичних декларацій і закликів, поезія-одноденка, в якій художність підмінялася заримованими лозунгами. Це невірно. Поезія завжди залишається поезією. Адже в ці роки П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, М. Бажан, П. Усенко та інші створили класичні зразки саме ліричної поезії, перейнятої духом часу, поезії, яка глибоко хвилювала сучасників, підносила їх оптимізм, наснажувала незборимою вірою в любов, в добро, в красу і силу творчої праці людини.

Григорій Саченко був глибоко ліричним поетом, людиною світлої душі, і йому не було чужим почуття



любові, ніжності, дружби, обов'язку, відчуття краси природи і він це емоційно, схвильовано, з щирою душевною проникливістю відтворював у своїх поезіях.

Природньо, що частина віршів Г. Саченка носить на собі печать часу. Молоді, ще недосвідчені поети іноді в прагненні поетичного новаторства збивалися на декларативність, ставали на шлях надмірного ускладнення форми, звертаючись до модного тоді «ламання» вірша і розбивання його на рядки «в драбинку». Новаторські устремління деяких поетів призводили часом до того, що в угоду надмірної витонченості звукової інструментовки слова вони забували про зміст, внаслідок чого втрачалася присутня доцільність застосування, наприклад, алітерації й інших поетичних засобів.

В шуканнях нових форм поетичного вираження важливу роль відіграла художня традиція П. Тичини і В. Маяковського. Проте звичайне наслідування, копіювання призводило менш талановитих поетів до голої риторики, декламаторства, абстрактності, штучної патетичності і зрештою до втрати поетичності, відмови від законів справжнього реалістичного мистецтва.

Григорій Саченко ніколи не відхилявся від магістральної лінії розвитку поезії соціалістичного реалізму, ніде не впадав у епігонство, не ставав наслідувачем чужих зразків. В нього ми бачимо часом і ноти агітаційності, надмірної деталізації і конкретизації образів, а в політичній ліриці, присвяченій злободенним питанням сучасного міжнародного життя, іноді й декларативність. Але в переважній більшості його творчість характеризується значною силою художнього узагальнення, проникненням у людську душу, революційною наснагою. І масштабність поетичних образів,

і пристрасна політична наснаженість, і цілеспрямована ідейна войовничість не суперечили у нього справжній художності, ліризму, а навпаки, свідчили про його високу поетичну майстерність.

З часу виходу останньої збірки поезій Григорія Саченка пройшло біля тридцяти років. Невпізнанно змінилося наше життя, небаченої висоти досягла в своєму розвитку українська поезія, остаточно утвердившись на засадах соціалістичного реалізму. Зросла художня культура радянського народу — натхненного будівника комуністичного суспільства. Поет-патріот Григорій Саченко мріяв про ці майбутні часи, його поезія дихала реальним передчуттям цих всесвітньо-історичних звершень, свідками яких ми зараз є. Поет прагнув у майбутнє, силою художнього слова стверджував його, борючись за нього. В цьому ідейно-художній цінності невеликої поетичної спадщини Григорія Саченка.

Разом з цим, видання цієї збірки становить історико-літературний інтерес. Нехай сучасні поети і прихильники поезії знають, якими шляхами розвивалася наша поезія, які труднощі вона переборювала в своєму становленні, завжди зберігаючи під собою міцний ґрунт народного життя. І коли б деякі сучасні поети, що рекламують себе першовідкривачами поетичної форми, зневажливо ставлячись до традицій поезії 20—30-х років, глибоко осмислили поетичну спадщину минулого, то вони б в багатьох випадках відчули себе епігонами ряду молодих тоді і талановитих поетів-новаторів, яких зараз немає між нами. В цьому відношенні і творчість Григорія Саченка може їм служити справедливим докором і позитивним прикладом.

У цій першій посмертній збірці Г. Саченка друкуються кращі поезії, розташовані в хронологічній

послідовності. Упорядник провів відповідні розшуки, переглянув тогочасну періодичну пресу і вибрав твори, які зберігають і зараз значну ідейно-художню цінність. Частина вмішуваних у збірці поезій вибрана з рукописного архіву поета, який зберегла його старенька мати — Марія Пилипівна і ласкаво передала видавництву. За це їй складаємо глибоку подяку.

*Микола Пивоваров*

3 КНИГИ

3  
"УСТРІЧНИЙ  
ЕНТУЗІАЗМ"

..... (1931)



---

## ВСТУП



пальти газет —  
про героїчні вчинки.  
Будні революції  
прекрасні і суворі.  
Нафта і метал —  
показчики і чинники —  
В мільйонах тонн —  
про зріст говорять.  
Руки в напруженні,  
стиснуті брови,  
Полум'ям палає  
у кожного серце.  
Ось він неоспіваний,  
сонячний, здоровий,  
Суворий і стрункий  
ударний цех!..  
Цех пов'язала  
теорія й практика.  
Дні — в діаграмах  
досягнень і проривів.  
На зборах цеху  
увага така, —

Не вислизне той,  
                                хто душею кривить!  
А злоба безсила  
                                виє вовчицею,  
Та сивий робітник  
                                закипає юністю,  
Молодий у старого  
                                мужності вчиться,—  
Життя, як полум'я —  
                                вгору в'юнисте!  
Нафта — фонтанами.  
                                Метал, — мов тісто —  
Утворюють космічний  
                                розтруб ріки.  
Труд ударний  
                                стоїть чекістом  
На варті здобутків  
                                Республіки!

# КРАЇНА ВСТАЄ

## РЕМОНТ ДОМНИ

Я знаю:  
они в раскаленной печи  
укладывали  
выпавшие кирпичи...

*Н. Асеев*

**К**

олеса стисли рейок бровки, —  
Встає ландшафт дніпропетровський.

На обрій домни стали вряд,  
Горят, немов хвости комет,  
І іскри сипляться, мов град,  
На їх могутній постамент.  
Гудок роз'ятрив сонця ранку —  
Вони хриплять — жадні потвори,  
Знесуть заслони, мов фіранки, —  
В сталевім плаві гаснуть зорі.

Сталевий плав шаленим штормом  
Гримить розгнівано по формах,  
Сичить, звивається клубками,  
У корчах схлипує мартен, —

Так золотими б'є кликами  
У стінки ночі красень-день!..

І ось вам, ось ударний цех  
Спокійно дивиться в лице.  
Та хтось гукнув, шарпнувши нерви,  
Що домна їх от-от загине,  
Що вже розсипався простінок,  
Коли б їм німець-інженер!

І він прийшов, зіщуливсь оком,  
Щоку опукою надув:  
— Це треба бути ідіотом —  
Ремонтувати на ходу...

Сухих сім слів — сім куль з нагана,  
А домна ж — наша, дорога нам!..

І ось підводиться ударник —  
Його ніколи не забути,  
Йому у серці — теплий кутик,  
Чолом старому сталевару!

І так ударник говорив:  
— Зробити цей страшний прорив,  
Не дасть країні норми сталі  
І наш завод зробить відсталим, —  
«Не виконали промфінплану —  
Гасили домну для ремонту»,  
І наш завод, як чорна пляма,  
Лежить один в прориві фронту.  
І ми в хвості. Хіба ж це діло? —  
Відремонтуєм за неділю,  
Гасити домни — не дозволим! —



В словах старого — згусток волі.  
І волі цій цілком підлегла  
До цеху йшла рахманна цегла.  
І йшли сутуло сталевари  
Крізь пар, задуху, присок іскр.  
Металу звареного блиск  
Ввібрали в димні окуляри.  
Передній штиль, залізний ніс  
Довбать квадратики пробоїн,  
За ним в брезентовій броні  
Слідом ступало інших двоє.  
Один з цеглиною — пічник,  
Немов з важким набоем,  
За ним — пожежник.  
Піт рясний  
Стирав з чола щораз рукою.  
Ішли бригадою на штурм,  
Їм не гриміли звуки сурм,  
Лиш обливали рясно з шлангів  
Цю загартовану фалангу.

Навкруг шугав гарячий вітер,  
І мудрий німець: — Донерветер! —  
Гукав захоплено й тривожно, —  
Так арбайтен — ніяк не можна,  
На це придатна тільки Rusland!..  
І цегла вся в простінок вгрузла.  
І довго-довго в світ розлогий  
Гудок гукав про перемогу...

— Вам добрі гроші мусять дати,  
Я на управі ставлю це... —  
Його запрошують сідати,  
І так відповідає цех:

— В Країні Рад, де вільний труд,  
Де труд — геройство і звитяга,  
Де на гарячому вітру  
Несем свої червоні стяги,—  
Оплати за ремонт не треба,  
Бо ми працюємо на себе...

...І знову звала й звала домна  
Бригаду працювать невтомно.  
Бригада впевнена сама:  
Ще довго домна плавить буде  
І певність свіжі сили будить,  
Окрилює мільйони мас,

Тому в напрузі — кожен м'яз!  
І гонить змореності тіні  
Величне те, що є в людині,  
Що звем його —  
Е н т у з і а з м.

## ПЕРЕВІРКА

*В. Гудимові*

«Одшлифовує нас часу лет,  
Нас єднає одна мета».  
Так  
І сьогодні: Кожен поет  
Мусить бити у серце  
вогнем цитат.  
— Вікторе, ти? — пізнаю — здоров! —  
Тільки тут не до жартів:  
Починається партбюро.  
Його  
приймають до кандидатів,  
Мене —  
до членів партії.  
Ми у рифах питань  
Сидимо атаковані, —  
«Одшлифовує нас часу лет»,  
Треба знати,  
Бо «плавати» — ризиковано,  
А цитати ми знаємо... зле.

Між думками моїми — двобій,  
Секретар обірвав:  
— Не так  
Треба знати  
тобі  
і тобі,—  
«Нас єднає одна мета...»  
Між думками іде двобій:  
Мо', з теорії — повна відсутність?  
— ...Перевагу дасте боротьбі,  
Чи класовій сутності?..—  
І чекає нас вирок,  
Я знаю:  
«Не засвоїли. Справу відкласти»,—  
Результат майже всіх перевірок  
вишівського «баласту».  
Спробуй тут —  
соціальним довести! —  
Вірші... що ж (тихий свист)...  
...Ти давно одружився.  
І вже удівець ти,  
А мені — цілих тридцять шість!..  
Я не розумію, в чому справа,  
Хіба не єднає одна мета?  
Може, ми тинялися від «лівих»  
до правих,  
Може, ми розміняні  
на п'ятак?  
Може, ми  
Не можемо це збагнути,  
Може, треба кожному  
(кожен — студент)  
Взяти й перевіряти,  
чи не дугий

Соціологічний  
наш еквівалент?  
Може, ми учасники  
бутафорських боїв,  
герої —  
Музейні,  
а зброя —  
Іржава?  
І тліють поеми  
твої і мої  
На очах рецензентів  
із Держвидаву?..

Скінчилось засідання партбюро,  
Вулиць хаотична партитура, —  
Слиззю до вуха: пора вже, пора,  
Історія вас розбазарила й дурить...  
Банькаті будинки здивовано  
дивляться:  
Згорблені постаті — плазом на рейки,  
Луснули від жаху очі будівель цих  
Під скляний  
трамвайний дзенькіт...

. . . . .

Та ось над кварталом  
торохнув бас —  
Упали тенета рефлексії,  
Мов на екрані, розквітла доба  
В комунних садках  
трудових колекцій.  
Історія місто ставить на рейки, —  
Рух по колу,  
рух уперед...

Історія ловить наш голос  
сіренький,  
До ешелону свого бере.  
Ось охопила теплом і турботою,  
Ось навантажила вже роботою, —  
Ми рухом по кругу,  
ми рухом вперед —  
Історію в шефи собі берем.  
І знову  
Шліфує нас часу лет,  
Нас єднає одна мета!  
Так і сьогодні —  
кожен поет  
Мусить бити  
вогнем цитат!  
Хіба ж це не значить,  
що ми постійно  
Мусимо бути з тобою  
партійні?!

*1930*

## КРАЇНА ВСТАЄ

Над застудженим, стомленим містом  
Білогруда холодна зима  
На коромислі місяця звисла,  
І тіка волохатий туман.

На завулки вже сипле порошу  
І бадьора зима, і хороша.

Та не кожен до неї звик,  
До наснаження нею нервів.  
І щоб вирівнять зайвий звих,  
Треба тисячі нам нових  
Революціонерів.

Сині смуги впадуть на лице —  
Проклинає країну цей.  
І сномарить оманно той —  
Не пливе йому золото,  
Лише вітер до скронь різкий,  
А ось той, мов слимак, розкис,  
Чорним привидом в себе вгруз,  
В механічну пивниці гру...

Враз ударив з діезом: — до! —  
Затріщав на шибках льодок,—  
Стоголосо віддав гудок.

Захиталась в снігах луна,  
Заскрипів на дорозі мороз.  
І бринить золота струна,  
І тремтить у руці перо.

То не вітер в соломі стріх,  
Не іржання в снігах коня —  
То країни моєї майстри  
Золотими ключами дзвенять!

То країна моя сама  
На путях молодих гуде.  
І дзвенить молоком туман,  
І встає повнокровний день!

То країна моя встає,  
І зима їй снагу дає.

Гей, і сам я — встаю, встаю,  
І співаю їй пісню мою.

Як дзвенить молода сосна,  
Так дзвенить і моя струна  
Над просторами Батьківщини.

А над нами — кущами калини  
Розгоряється горно зорі.  
І майстри підійшли до воріт!..

І вже трощить пивницю на друзк  
Той, що приви́дом в неї загруз.



Не сномарить оманно цей —  
І ясніє його лице,  
І нові на устах слова,  
Не схиляється вже голова  
В механічну пивниці гру.

А гудки розгорілись, горять,  
А від них прояснилися села  
І мов маршем відносять веселі  
Ген туди, за далекі моря  
Заводськими оркестрами труб:  
Усі труднощі зборює т р у д!

1929

## ВІДПОВІДЬ

...Жеврів огонь,

закипала вода.

Так я найкращому відповідав:

— Слухай, товаришу, слухай мене,  
Ти — безнадійний зневіра-турист,  
Ніч, спотикаючись, пройде, мине, —  
Ми розмовлятимем' тут до зорі.

(Ти позіхаєш, слухаєш тишу...)

Кажеш:

«верстат обливається потом»,

Кажеш:

«боротись», послали до вишу»,

Кажеш:

«стомився, заїла нудота»,

Кажеш:

«застоявся поступу кінь».

Темпи роботи не милують око,

Пісня — не пісня, гудки — не гудки,

Бурями у нас — ані крику, ні кроку, —

Ти розумієш

зростати, як гама,

У партитурі ударних робіт...

Ти не твердими стоїш ногами,  
Просто на це я скажу тобі.  
Друже, найкращий, підводиться  
місто,  
Зорі черкають покрівлі будівель, —  
(Ти й не моргнув,  
посміхаєшся криво):  
— Чернетка роботи... Років  
на двісті.  
Не бачити пива із нашого дива...  
— Ти серед ночі каркаєш, ворон.  
Знай:  
Наша дійсність — черства й сувора,  
Знай:  
Наша воля — як штормове море —  
Здійснення казки —  
на роки прискорим!  
А ти зачитав до нудоти,  
до втоми  
Плакси поета липовий томик.  
Ти заперечиш? —  
Ні пари з уст!  
Криком зайшлися заводи і рудні:  
— Ти — легкодух,  
дезертир,  
боягуз!..  
Ти розгубився у гаморі  
буднів!..  
Згасла зоря,  
закипіла вода; —  
(Не розвиватися бростям зневір'я!)  
Слухай, найкращий,  
я руку подам

Тільки тоді, як почую:

«вірю»...

А як на фронті, де клекіт орлій,  
Квилити чайкою станеш в бою —  
Я тобі пальцями стисну горло,  
Кулею серце кволе проб'ю!

1930

## БАЛАДА ПРО ЗАТОН

Набряк затон, підпук затон,  
В затон летять вітри,  
Навкруг затону —  
Оболонь,  
Весна бере його в полон, —  
Завкоме, сон зітри!

Сопе завком, хропе завком —  
О, сон — важлива справа!  
І йде робота  
Холодком,  
І баржі голим кістяком  
Кивають на управу...

Завком на воду поглядав,  
Здавалося: ще мертва, —  
Та берег —  
Наче постріл дав:  
— Уже підскочила вода  
Багато вище метра...

І над затоном чорна ніч.  
Снує хижацький профіль  
(Каркасів ребра — без броні),

Крилом холодним  
Вороним  
Нависла катастрофа.

Тепер завком блука-ника,  
Упрів, як мокра курка.  
І вдарилася в паніку  
Завкомівська кумпанійка:  
В загату  
Криги гуркіт...

І серце рве крижинок лід, —  
Загине водний транспорт,  
І секретар коммолу зблід:  
— Мерщій кінчати баржі слід,  
Не падати ж  
У транс, чорт!..

Ударники!  
Під вітра зойк,  
Комса, тобі привіт!  
Коли назвався ти: герой —  
Свою енергію утрой —  
Кільце прориву рвіть!

Усім ясна тепер мета —  
Свердли-чекань,  
Гори, щока,  
Клепайте, ковалі! —  
Хоч вітер тут чимдуж свистав,  
Та комсомол до праці став  
І паніку звалив.

На третю ніч узяв сумнів,  
І хтось гукнув:  
— Ша-баш!

Та комсомольське слово — ніж,—  
— Гей, хто похнюпить довгий ніс,  
Той буде ворог наш!..

Увечері старі майстри  
Вернулися.— На штурм!  
І радо їх коммол зустрів.  
Тепер гори,  
Згорай, прорив,  
Ми — непохитний мур.

Четверта ніч. Тривожна ніч...  
Мо', на зорі — «шабаш»,  
Вода по щиколотки ніг, —  
Та баржі всі були в броні,  
П л и л о  
Сім нових барж!..

Мій комсомол,— веди, веди,  
В боях горіть звели!  
Привіт бригадам  
Молодим,  
Живіть ударники води —  
Н о в о г о к о в а л і!

## РАПОРТ-ВІДОЗВА

Межі коливань перезначає барометр,  
Точне чергування штормів і штилів.  
Ми не сподобались лахміттю старому,  
Що академічно й мінорно квилить.

Бо ми працювали на хлібозаготівлях,  
Нашої гортані глухло тембро.  
Знаєм, що й критики губи скривлять:  
«У жилах рядків гусне кров. Бром...»

А ми обходили неозорі простори,  
Нас укривала шинеля й ніч.  
Лемешами трактора, дисками гострими  
Ми корчували корчі глитайні.

Ми штурмували на руднях прориви,  
Нами отаманила радості весна,  
Ми ледарів ганили, словом корили,  
Ударництво бригад носили в піснях.

Хай перемога — маленький фактик,  
Рудим мишеням у лапах ведмежих,—



...радянський мотор — на чистих тактах,  
...нову збудували силосну вежу —

Ми раді!

І радість на працю помножимо,  
Над планами гнутимем дні і ночі,  
Вислідим кроки диверсій ворожих,  
Республіці крикнемо: — Праці хочем!

У нас не розійдуться слово і діло —  
Республіка ними гримить щодня,  
Республіка нас у боях народила —  
Стрункий комсомол — заводський  
молодняк!

Ми не поставимо руба запитання,  
Ми слави не рвали, рублів не гребли,  
Для того, щоб хтось  
на ногах розхитаних,  
Хтиво вихиляючись, їв на сріблі.

Ми лише хочем того спитати,  
У кого хитнулося серце вбік,  
Хто перекручує наші цитати,  
Стає дезертиром, залишає бій:

— Де ваша мужність? Сором ваш?  
Хто поривався на Зимній з наганом —  
На пробі, на бога, на сльози не важ:  
Єдність рядів — над усе дорога нам!..

Стояти стіною, без жодної щілини,  
Стояти стіною, стрункими колонами.

Прапор п'ятирічки — ніколи не  
схилимо,  
В кроках п'ятирічок не захолинемо!

І в час реконструкції міста і степу,  
У праці на себе, — на себе й собі, —  
Ми ставим завдання: вимчати темпи  
Вище за плани Великих Робіт!

1930

# МОБІЛІЗАЦІЯ ТЕМИ

## СЛОВО

Я на сторожі коло їх  
Поставляю слово.

*Т. Шевченко*

**Т**

1

и приходиш до мене  
З безсоння ночей  
Дисонансами, дикими шумами  
Ти нервуєш мене,  
Жаром груди печеш,—  
Я ж благаю,— щоб звуками Шумана.

Ти яришся навкруг,  
Закипаєш вогнем,  
Ти неясне, як присмерки вулиць,  
Як жага у степу:  
Скорсу колос там гне,—  
Шум хлібів, що його ми забули...

Ти у шелесті шин,  
Ти у тактах коліс

Чорториєм ревеш, даленієш  
приховане;  
Я прохаю тебе  
І — до серця притис:  
Дай дев'ятих симфоній Бетховена!

І аж поки не збореш  
Утому мою.  
Ти по графіках збуджених нервів,  
Мов по сходах іди, —  
Ось я руку даю —  
Нерозлучні з тобою тепер ми.

Долітай же тепер  
До студентських мансард,  
Щоб на вірні стежки я потрапив,  
Несучи у світи  
Свій високий азарт,  
Щоби слово палало, як прапор.

2

Так заходить нежданно  
В заюжений день,  
Наче скалка, ущемлене слово,  
Мов цезура стоїть,  
Від порогу не йде,  
І зловити — даремно, — не зловиш.

Я дружину забув,  
Як і холод зими,  
Слово тінню пливе під паркання,  
Слово вабить і манить:  
Руками візьми, —  
Я захоплений цим полюванням!..

Та мене обступає  
Студентська сім'я,  
Теж обличчя таврує безсоння,  
І напевне їх мрії  
Так само зім'яв  
Цей суворий закон завіконня.

Це ж висока хороба  
Нас мучить і досі,  
І ночі пороша її не приспала?..  
Покрапали зорі. Доволі!  
І досить! —  
Туди — в завіконня,  
Що дзвонить металом!..

3

Магнетом на вулиці  
Синій мороз,  
І вітер обламує іней.  
Напливом з афіші —  
Фашистик Зеро  
Боксує з фашистиком сином.

А слово нестерте  
У станах коліс,  
Химерною тінню незловлене ходить.  
Та що мені з того,  
Що стане колись  
Могутнім одгулом далеких заводів?

Я кидаю терен  
Одвічних шукань —  
І графіки нервів, і серце;

Підводиться й критики  
Вперта рука:  
— І тема стара вже тепер ця.

Та слово вразливе —  
Знайду я його,  
Гарячий росте його клекіт,  
Як шум передгроззя,  
Що креше вогонь,  
Як відгомін моря далекий!

. . . . .

4

Малиновеє слово  
Мов шовк,  
Зацвітай синім цвітом, насталене,  
Це ж тебе я  
Нарешті знайшов  
На такому близькому віддаленні!

Теплих слів  
Не забрати в обіруч,—  
Значить, стежку знайшов свою автор,  
Значить, будуть каркаси  
(Я вірю!)  
Обростать орнаментом метафор!..

Значить, треба  
Країні моїй,  
Щоб шуміли студентські мансарди,  
Щоби слово несли  
До останніх боїв  
На вогні молодого азарту.

Тож останньому слову  
Останніх рядків —  
Краплю крові віддати останню,  
Щоб горіло вогнем  
На знаменах віків  
Найдорожче нам слово: повстання.

Ну, а поки ще серце  
Не знає тривоги,  
Сіль азарту гартуй, щоб у похід  
Вийти в ногу з добою,  
З тобою удвох,  
Рядовими дзвінкою епохи!

1930

## РОЗМОВА В СТУДАНАТОМЦІ

Повітря прогіркло ефіром і спиртом,  
Утинок легенів астмічно засапався,  
Притих, захопився цнотливим фліртом  
Кістяк горили

і homo sapiens'a,

Під склом урочисто — скальпелі,

«скальпи»,

І рурки в штативах — напихваті зброя.

У білім професор — верхівкою Альпів,  
Здавався міфічним, казковим героєм.  
Він труп, посинілий на мармурі столу,  
Так сквапно розкраяв, як оком моргнути.  
На лиця студентів, що стислись півколом,  
Огида і пристрасть лягли, мов отрута.  
Тривожно, мов Фауст, професор скосився  
На банку тампонів, на марлеві томики.  
Я входжу:

— Пробачте, професоре, я запізнився  
На вісім хвилин до студанатомки.

— А, наш інститутський, шановний поете,  
Моє вам (іронія) здрасте!



У нас пацієнтка — «голодна дієта»,  
Хворіти на неї поетові — щастя.  
Вважайте: вона обдаровує словом.  
Розправте здивовану брів вашу готику!  
Хвороба цікава, ще більш — наукова,  
Впевняю — впливає сильніш за наркотики.  
Я знаю, ви скажете: молодість, сили,  
Всеспільні ідеї, розкованість нації...  
Навіщо ж тоді медицина відкрила  
Такий благодійний закон сублімації?  
І стилі, і техніка — голе естетство,  
Естрадність рядків хіба пафос

висловлює? —

Уже неспроможне ніяке мистецтво  
Виконувать функції

соцзамовлення...

(Лід зірвано. Кригу професор розбив  
І слово це — гронами горорізьби,  
І слово його — кучеряве на диво.  
Та мушу я взяти  
ініціативу!)

— Професоре, досить! Розірвем традиції.  
Вірші — це, правда, хліб мій і сіль.  
Їх не втопити в промовній водиці,  
Їх не одвіять, мов чорний кукіль!  
Ви бачите землю? Торкніться руками:  
Поверхня планети — не сіре це тло:  
Труд розітер, переплавив цей камінь,  
В струміль затис повітряний циклон.  
Земля хай лірична чернетка під нами —  
Нам наново креслить орбітні шляхи.  
Ми пройдем по них із новими піснями,  
Щоб хід узаконити стежок нових.

Хоч я молодий, недосвідчений майстер,  
Хоч слово моє не дзвенить, мов ключі  
Від сонць водограїв, від атомів, айстрів  
Та все ж я його в будівництво включив!  
Хай слава про мене — кропива глуха,  
Доробок мій теж, як і всіх, невеличкий —  
До пульсів країни я все ж прислухавсь,  
Прийшовши на призов

першої п'ятирічки!

І щоб не здавалось: важка голова,  
Щоб зайчики сонця гуляли по мускулах —  
Мужність у пісню, зміст у слова,  
Щоб пісня металом лилася, не гула,

Ми ж не роковані — буїно ростем,  
Зернами цифр сходить мета! —  
Професоре, досить абстрактних тем:  
Ми професійний згубили такт.  
Вся ця розмова бліда, безкровна,  
Звук коливається кволо на флексіях, —  
Я поспішаю до електровні,  
Ваша давно вже скінчилася лекція,  
Вас, зрозумійте, сьогодні зборов я  
(Ми ухилилися в лірику вельми).  
Ви залишайтеся: лікар здоров'я,  
Я — слова конструктор

і будівельник.

## МАНДРІВКА ДО МІСТА ВІЖНЯ

М. Чумакові

І змовнику мовчки потиснув я руку:  
Ми їдем сьогодні до славного Віжня,  
Що завжди дримає — не має доуки —  
І тихо хрумтить огірочками свіжими  
Та зиркає в спеку туди, де завод —  
«Вироби пива і зельтерських вод».

Там ребрами світять худющі будинки,  
В садах похиріли дерева від карбів,  
На вивісках — бляклі в корості ботинки:  
Від холоду й спеки полушилась фарба,  
А сонце у багнищах бризками сяїв —  
Від шолудів купіль бере порося.

По всіх установах — і флюс, і ядуха,  
Кур'єр виконкому — знавець  
на відозвах —  
Щодня інформує куму-цокотуху.  
О, темпу життя надмасштабовий  
розмах! —  
Бруковану вулицю імені Щорса  
Спориш і травиця покрили, як ворса.

І вчитель-історик, мій приятель Шкробов,  
Відомий там більш за небіжчика Гоголя,  
Хоч він ні поет, ні прозаїк-нероба,  
Надмірний споживач «норд-осту» і моголя,  
І він говорив мені так розчаровано:  
— Закисне у Віжні всевизнаний геній,  
Тут панни читають бальзаківські романи  
І точать сухоти їх ніжні легені.  
В поєми ж сучасних співців, необачний,  
Загорне вергун зачмирілий табашник.

У молоді тут ідеали — мізерні:  
І донни і панни тут марять екраном,  
Щовечора чемно ідуть до вечерні,  
І сльози поллюються у них океаном,  
Коли їх любов, як торговий патент,  
Помне, потолочить прекрасний студент...

— І ми після цього поставимо точку?  
Мій змовнику любий, зневіру покинь,—  
На станцію, друже, берімо квіточки,  
Ні слова про відступ, запалюй містки.  
Хай пирскають сміхом (це Санчо  
й Кіхот) —  
Ми визволим Віжень від нуду й сухот!

— Навіщо? Щоб панни зібрались  
у кутик,  
Гітари дзвеніли б, зітхали і танули,  
Щоб місію нашу ославить, забути,  
Щоб панни обох нас уявно титанили:  
— Д'он в озері часто, ах часто, купався  
«І в сеті красавкі красавець попався...»

Заслухатись можна. І спалено міст —  
Позаду і збоку у нас — Рубікон...  
(О прокляте марево марлевих міст!)  
А там — під вінець, до собору, «в закон»,  
І шльопанці ногу і мізок не жмуть,  
Ось так ми розвіємо віженську тьму...

Нас поїзд по плесах пшениці несе,  
Вже станція скоро (де тепло і тісно),  
А серце тривога — захльобує, ссе,  
Вчувається навіть мінориста пісня,  
Їй в супровід хвильне барокко гітари  
І цокіт кумась над крикливим базаром.

І ми доїжджаєм. Доїхали. «Віжень».  
І справді: над містом дзвінка і бадьора,  
Нова, не гітарна, аж сутінки ріже  
Луною і спектром незнаних кольорів,—  
Пісня:

«Кроком зі стрільбища — сотня червонців  
шлях золотом стеле, прощаючись,  
сонце...»

## ОСІНЬ НАД МІСТОМ

Паротяг сердито, мов не їв день,  
Передмістя зойком просвердлив  
І вагонів тоскний скрип «курли»  
Потягнув, мов журавлів, на південь.

А йому октавою: — про-щай! —  
Кинула й повосковіла гавань,  
Не вломить колесам пароплава  
Обважнілих плес одчаю...

Навіть вітер, загасивши серце,  
На Дніпрі голубить тихо воду,  
Пишна осінь загубила вроду —  
Зазира в люстерка по озерцях.

Так прозоро від заводу — зик,  
Полум'ям над виконкомом прапор,  
Синепросвітом трамвай прокрапав —  
Рветься іній. Зміна. «Більшовик».

Дикий пах морозяного ранку  
Добрим трунком напоїв метал,  
І чіткіше проступа мета  
Крізь розпечені гарячі гранки:

Труд бригад. І темпи. І ударність.  
Осінь з'їздів, перевірок, звітів,  
Готування кадрів командармів...  
Лише Гамлет із Щигровського  
повіту —

Він скрипить: «гряде вона у будні  
Революція (риштовання —  
мов мантия),  
Може я — всього лише романтик я —  
Всі ці дні сприйму, як незабутні...»

Козиряй, фігляр, подвоєнням душі,  
Мов сліпець, вагайся, чи ростем ми.  
Осінь ширить обрії і теми,  
Ну, а ти... про мантию пиши.

1929

# Ч А Т У Й

## У ТАБОРАХ



пада багрець, мов сходить кров'ю ранок,  
Сипнуло сонце полиск шабельковий —  
Лоскоче бинди сивого туману,  
Січе на скалки, золотить підкови.

Сурмач розлив над табором «зорю»  
І спортмайдан наснажив нам біцепси,  
На перестук копит — змінили десь алюр—  
Націливсь командир банькатим цейсом...

— Четверта — встать! — Рівняємо  
шеренги,  
Зійшли на брук.— Чіткіше крок чоти.  
Враз «Марш Будьонного» збив  
кулеметний регіт,  
Скотивсь під ноги й збоку покотив.

Коли ж край лісу зойкнули дуби  
(удар гармат, луна: го-го!)  
Примруживсь командир, сухий синець  
губи: — Вогонь!..



І вже усмерк вернулися з маневрів,  
Захлин гармоніки зустрів чоту;  
Навчання з тактики і душ для нервів.  
А десь в свідомості:

— Ч а т у й!

1929

## НА ЧАТАХ

Здається:  
Напластались ночі,  
Загрузли в зоряних наметах,  
Ось-ось під боком засорочить  
Гаряче горло  
Кулемета!

І прислухаєшся,  
Не спиш,  
Чекаєш оклику, наказу.  
А ніч послалась у спориш,  
А ніч розпласталася плазом...

Натраплять наші  
Чи «його»,  
Чий пролунає перший постріл,  
Чий полоскатиме вогонь  
Цієї ночі чорну постіль?

Горить роз'ятрено уява,  
Це недаремно: ворог тут,  
Ось наче коні за Шуляву  
Пролопотіли по мосту...

І розростається тривога  
(А може це уява хвора  
Веде, що знято вартового,  
Що підповзає тихо ворог...)

Та світловий  
Шарпнувся сніп —  
Химерні виловлено тіні.  
І борсається у півсні  
Звитяжно зустрічі хотіння!

1930

## АТАКА НА ТАНК

День обмілів, докотившись до дамб —  
На захід скеровує сонячний румб.  
На берег баранчиків гонить вода,  
Хоче злизати полум'я клумб.

У квітах зів'яла спокійна Мацеста,  
Здавалося, вимер увесь санаторій,  
Один лише я та директор треста  
У спеку куняєм на березі моря.

Увечері — сонцю на зміну — прожектор  
Присмерки ріже, хоч це й недоречно.  
Досмоктує люльку безрукий директор,  
І починаєм палку суперечку.

Ми сперечаємось тут про коня;  
Тема незвична, ще більш — випадкова:  
Я трафаретно чомусь прирівняв  
Місяця блиск до блиску... підкови.

«Слухай, — сказав він, — безвусий поете,  
Це героїчних шукаєш ти тем,  
А тематична для цього прикмета  
Тільки порожній рукав, та проте —



Так ми розіб'ємо об нього лоби,  
Всі кулеметами будем посічені!..

Я сам — уперед: плазував, як гад,  
Танк заховався за гребінь укусу,  
Ворог із кожного люка чигав  
Кулі навколо сичали мов оси...

Врешті підвівсь перед мордою звіра  
(Танк не ведмідь, як здавався здаля),  
Товщу броні його пучками зміряв,—  
Танк присмирів, зупинився, заляк.

«Здайтеся»,— вистукав я по броні,  
Крикнув, що висаджу їх у повітря.  
...Тільки у відповідь в очі мені  
Ворога очі ударили вістрям...

Що ж, на п'ятнадцять кроків одбіг;  
Танк над укосом вигнався сторч...  
— На, від червонців на спогад тобі,  
На, косолапий чорт!..

Посвист прорізаний в'язкою бомб,—  
Хтось (чи здалося?) — Падай! — гукав.  
Падав, а збоку — розірваний ромб...  
...Нило плече, і кривавивсь рукав».

Директор замовк. Був беззоряний вечір.  
Тиша над морем снувала врочистість...  
Я механічно обмацував плечі,  
Думав: у нього атаки повчитись!

## ВАНДЕЯ

Тривогою весіння ніч росла,  
Вітер потроїв свій шторм,  
Рудого грому срібні чересла  
Рвали волохате хмар хутро...

Вікон квадрати всотали тьму,  
Дзвоном надсадно хекало,  
В бога, в закон,  
                        в сорок ікон,  
У самогонну муть —  
                        бряжчало скло...

Глитай лизав  
                        язиком підпалів,  
Пащу обрізом вишкірив.  
За гаттю на хмиз  
                        сількор упав.  
— Комунії кришка...

Три ночі не спить  
                        секретар РПК'а  
Сон йому вихор розвіяв,  
Жилку телефону  
                        наказ пропікав:

— Спинити Вандею,  
Спинити куркульську стихію!..

Вранішня тиша лягла на крок,  
рука — на курок:  
(Сунься — угостимо!) —  
Це —  
самооборона  
колгоспу.

В рурці телефону  
лопотіло кіньми,  
Хтось відповідав  
трохи знервовано:  
— Це РПК'а? — У селі  
спокійно:  
Куркулі  
опівночі  
всі заарештовані.

1930



## ПІСЛЯСЛОВО

*Рух*



Прокидайтесь рано-вранці завтра,  
М'яз гуде натрудженим учора...  
Вибухай, енергіє, як порох, —  
Ватра станцій наших витрат врта!

Пізнавати витвір наших рук:  
Вежі станцій, сивих академій...  
І любити працю, як сестру,  
Що нові, звияжна, родить теми.

Ми обточим обриси землі, —  
Відчуваєм мускулами обсяг,  
Бо в основу наших ранків ліг  
Наш різець у променях колосся.

Ватра станцій наших витрат врта! —  
Прокидайся ж рано вранці завтра  
Пізнавати витвір наших рук,  
Відчувати мускулами обсяг  
І любити працю, як сестру,  
Наш різець і спільний плин колосся.

## Радість

Червонясту цеглу, як щоку — під сонце,  
Хай рубцює променем гостролезий диск!  
Вдарить уостаннє кельма в тиху сонь цю,  
І звучить будівля, наче слів склади.

Синє надвечір'я напливає потай,  
Сонце вгрузло глибоко, аж угнувся пруг.  
Зорі над будівлею, мов краплини поту,—  
В світлі їх розгадуєм у тобі сестру:

Жінка-будівельниця там — на шостім  
поверсі  
(Ми, земні, розгадуєм у тобі сестру).  
Місяць — окриляється. Він тонкий  
на кронверк сів,  
Він розбризкав крила і лоскоче струм.

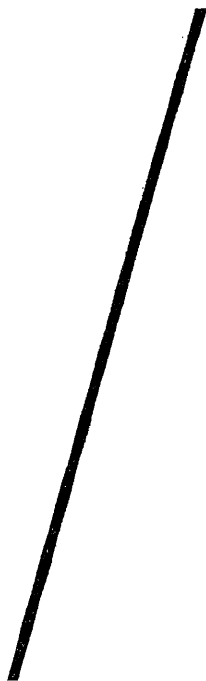
І напевне, радість (так, напевне, радість!)  
Проступає сміхом, як дзвінка сльоза та,  
Як тонка та скрипка на хисткій естраді  
Про своє врочисте людям розказати!

Так ми відчуваємо сонця тиху топіль,  
Слів оздобу зоряну, як гарячу цвяшку,—  
Жити лише мріями в темах тих утопій  
Без роботи й радості було б дуже важко.

3 КНИГИ

3  
„УЕНІТ“

 (1936)



---

## ОДА ГОРДОСТІ



алиново займається  
світ.

Підіймається край землі.  
І розмореним голосом  
Трубить натруджений ранок...  
Сонце викотить день у zenit,  
Він виходить з імлі,—  
Світ покрайний кризою  
І під знаком «Аврори»  
повстане.

Світ розкраяно:  
Табір.  
І табір.

Світ гойдається п'яно  
На цих терезах.  
Та тверезий стоїть  
Вагівник, і могильник,  
і грабар —  
Пролетар.

Ситуацій клубок розріза,—  
Він керує  
У збройних повстаннях,  
Обеззброює  
зраду і страх.  
Скоро, скоро  
Оновлена стане  
Вся земля,  
Змолодіє стара!..

Свіжий вітер  
Республіки слави,  
звитаг.  
Він розтрубами трубить  
У кожен покрайний кризою  
край:  
— Ми, тільки ми,  
Стоїмо впоготові  
На твердих на своїх  
Путях!

Криз кістлява рука  
Надзвичайно берка.  
Пан-Європа хрипить  
І над краєм труни захолоне,  
— Стрінем ранок усі  
У вогнях барикад,  
Стрінем ранок  
В рядах переможних колон!

Так!  
Це світу старому, трухлявому  
точка.  
Із Детройта — ливар,  
Ліверпульський докер.

І марсельський моряк.  
Починається ера незнана,  
браточки,  
Коли певність і впертість,  
Як серце, горять!  
Починається ера нового!..  
Під громами сміється земля;  
І багнети, як первістків любих,  
Голублять шершаві долоні!  
— Зір — на зорі Кремля!  
— Путь — на зорі Кремля!  
Щоб летіли знамена,  
Як вітер червоний!  
Годі гаяти час!  
Електричний циклон —  
на мотори!  
Щоб історію людства  
переверстать —  
Революцій  
огромні повтори  
Буде партія  
скрізь очолять.  
Наша партіє —  
Серце радянських  
республік широких, —  
Випромінюй сторінки країни,  
Що входять в історію  
слави!  
Лише ти підняла у жорстоких боях  
Вирішні п'ятиліток плановані  
роки...  
І до тебе ідуть на залізних  
ногах, —  
Мільйонні колгоспівські га,

Мільйонні колгоспівські лави.  
Нам віддайте ж свідомість свою  
В переплав, у обточку —  
Із Детройта ливар,  
    Ліверпульський докер  
    І марсельський моряк.  
Ось погляньте: проходять  
Чудові ударні браточки, —  
    Розлилась на кашкетах  
    Така малинова зоря!..

З нами вийшов Монмартр —  
    Перший вал революції,  
Ведінг — другий,  
    Знедолені всі, як один,  
Кулі Нанкіна теж  
    В лави наші віллються;  
Буде гнутись земля  
    Під вагою твердої ходи.

Справа честі,  
    Ці стяги щоб кров'ю  
    офарбить!  
— Стань,  
— Провіримо ж силу свою!

Від гарячих цехів,  
    Від ударних бригад  
                    зернофабрик  
Я, заспівач, стою  
    у військовім строю!

## БАЛАДА ПРО МОЛОДІСТЬ

Слова є прекрасні: молодість, молодь...  
Вони на знаменах цвітуть.

І перше слово — стотонний молот,  
А друге — крутий редут.

В крутій баладі пісенним ладом  
Я слово про них веду!

І молодь в колонах проходить парадом,  
А пісня баладна летить над редут.  
Молоді кроки нестримним потоком, —  
В тугий барабан землі, —  
І наші тверді, розплановані кроки —  
Гвіздки тридюймові в труну королів!

Міцнішало тіло і вирости крила,  
Бо ми у боях гартували себе,  
Бо зорі над нами, мов кулі, свистіли  
У синьому полі чудесних небес.

Злиденне було ідіотське життя  
У селах, де власності вовчі закони,  
Там власника-ворога вовче виття  
Під чарки бряжчання і церковки дзвони.



Та молодь пішла у глибокий рейд,  
І кожен завзяттям кипів, клекотів.  
І ось по путях індустрії,— вперед  
Рушив із сіл молодий колектив.  
І наші тверді розплановані кроки  
Гвіздки тридюймові в труну королів!

І так пролітали ущільнені роки,  
Як за добою доба.  
Над шостою світу ми зводимо крокви,  
І тьму потойбіччя  
Наш ранок довба.

...Я міг ще б назвать Дніпрогес і Загес,  
І ще цілу сотню назв та імен,  
Та саме високе,— до чистих небес —  
У пурпурі ярих знамен! —

Палає, зове і гримить само,  
У звуках — в литаври б'ють,  
У слави в zenіті — ім'я комсомол,  
І я віддаю салют.

Француз Франсуа, англієць Джон,  
Ян поляк і китаєць Ху-Пе —  
Ставши до лав комсомольських колон,  
Круто повернуть, Земле, тебе!..

Руки сплелися, руки-струмки,—  
Через кордони і голови націй,—  
Буде широка людей ріка!  
Тисячі тисяч імен юнацьких  
Зіллються в імені більшовика!

І придуть творці нових пісень,—  
Балада про молодість буде жива:  
І кожен юнак над пісні піднесе  
Суворі і мужні її слова.

З редутів балади грими ж, салют,  
Хай молодь і молодість  
Вічно цвітуть!

## УРОЖАЙНИЙ ЗАСПІВ

І лірика терпне у синьому серпні,  
І ворог шаліє, ховаючи зброю.  
І горем гірким, і болем нестерпним  
Застряли слова про трагічних героїв.

Та нас на посту ще лишилось немало,  
І заспіву в нас не відняти нікому,  
Ми пісню співали, що всіх підіймала,—  
Бо лірика стала в рядах упродкому.

Ми з нею зривали картаві квартали,  
На нас налітала кіннота завулків,  
І пісню октави гармат угортали  
У дим і вогонь, і агонію куль...

Пора перевірити: мо', не вражає —  
Про наш більшовицький, гартований  
хліб.

І пісню армійську новому врожаю  
Несе молодняк по гарячій землі.

Та ми — з юнаками! Без зайвих комиз,  
З тими, що співають про тракторні гули,  
Крокуємо трактами в соціалізм  
І серце на ліриці знову розчулим!

Бо знову барометр віщує норд-ост,  
На заході ворог роздмухує ватри...  
Та в грюкоті грому завод і колгосп —  
Стоїть в поготові республіки варта.

За ними — товариш — тугий урожай,  
Над ним пламеніє стяг перемоги;  
Ніхто не націлить у спину ножа,  
Ніхто не заступить розгону дороги!

Нові урожаю складаєм пісні —  
Такі, щоб горіли, мов кров, на вустах,  
Щоб такти на трактах вирівнював сніп,  
Щоб верстви походів рівняв і верстав!

І щоб покоління прийдешніх бійців  
Вивчало слова їх до крайньої точки,  
Щоб знали, як влучно влучали ми в ціль,  
Щоб час той відчули до точки браточки.

Той час, коли в голод, і холод, і тиф —  
Щоб жити прийдешнім — так радо  
вмирили,  
І пісня вставала б, як шторми, про тих,  
Що перші співали про ревтрибунали,

Що стали під знаком ясної зорі, —  
Не кожен ті роки бентежні збагне,  
Коли у армійців сторожких доріг  
Об хліб не один пощербився багнет.

І це не ліричне, не тиха замрія,  
Згадаймо ж недавні бої за врожай —  
І серце своє у піснях розігрієм,  
І пісню загострим, як лезо ножа!

## БАЛАДА ПРО ДВОХ СІЛЬКОРІВ

В глибінь гарячу тугої землі  
Сонце занурює глибоко весла.  
І хмари — кошлатої вовни комлі —  
Вже в'яже веселка тугим перевеслом.

Як сонце наляже на пристрасть землі, —  
Ключі журавлині і зграї чайок...  
І холод зазимній зів'яв і зомлів —  
Весна починається так за звичаєм.

Та ось в надзвичайно рахманну природу,  
У райдужний, синій, як холод, ландшафт  
Крім сонця і чайок вриваються води,  
Тоді клекотить, закипає душа.

Душа Нещаденка, — душа комсомольця,  
Як варево стронція в лампах-люксах;  
Весняні вітри стоять на околицях:  
От-от через вінця часу переллються.

А крихта ж часу, як скарби, дорога,  
Найбільша розтрата — це весну  
прогавить...

І шерхнуть за ніч незапорані га.  
І тіні по стінах снуються плюгаві...

Хата. І вечір. На столику — скиба.  
Сількор у задумі. І стигне вечеря.  
Разками намиста замітку наскипав,  
Аж місяць беззубого рота ощерив.

І ось коструbate: «Конкретно,  
хто шкодить?»

Між нас причаївся, напевне, ворог.  
В коморі пропріло насіння. Не сходить,  
Підмокло. Хто винен?..»  
І підпис: «Око сількора»!

О місяцю, досить, облудний романтику,  
Я знаю: ти хочеш, щоб постріл крізь  
шиби,  
Щоб кров на окраєць і крик у надрань  
таку,  
Щоб інше в баладі читать не могли би.

Та я заперечую фальш і кунстистюки,  
Забити сількора — не хочу, не дам...  
Хоч знаю: за вікнами ворога руки  
Затисли надрізаний в бандах бердан,

І тінь його шерхне, як зрада, за вікнами,  
Гнилими кругами — його ото шепіт.  
Він ще недобитий, він клацає іклами,  
Він мочить насіння у затхлому склепі.

І він серед нас ще незловлений ворог,  
Жорстокий, підступний, облесливий,  
ласий  
На поступку кожну. І пнеться до горла  
Твого, переможна колгоспівська маса.

Він труїть насіння у затхлій коморі...  
Та ми у дозорі поставим сількора!  
Він партії — вірний, він брат КСМ.  
Ми слово даєм живому сількору.  
І прапор весни в засівну піднесем:

«...Сьогодні в коморі піймали Мусія...  
Він — «око сількора» і лив ото воду...  
Це він вимагав почекати, не сіять...  
...Зерно ж хоч підмокло — нічого, сходить.  
Сількор Нещаденко»

Сількор — Нещаденко.  
Й доволі абстракцій!..  
В баладу його!  
Я ламаю звичаї.  
Сількор Нещаденко —  
в змаганні, у праці,  
Він вийде з балади  
в жнива  
з урожаєм.

## ЖНИВА

На сон короткий тут не важ:  
Гарячі дні. Вже йдуть жнива.

Вони в схід сонця починались,  
Пливли в житах крильми косарок.  
І небо наспіх напинало  
Тугі вітрила серед хмар.

І у надранній вар і вир  
Гукав над ниви бригадир.

— Вставай! Вставайте, трударі,  
Ставайте в ряд на гострі стерні  
Усі, хто силу приберіг,  
Хто на старі шляхи не верне.

Ще сонце плаває в росі —  
То ж вийдем з косами усі.

І схилимо густі жита.  
Щоб осінь ситістю вітать.

На сон короткий тут не важ,—  
Гарячі ночі у жнива.



Вони беруть поля в обійми  
Гарячих, жнецьких, смаглих рук.  
І до зорі, до третіх півнів,  
До сонця, що вгинає пруг,

Над передгроззя шал і шир  
Підносить голос бригадир.

— О грози липня, нащо град  
У тишу півдня, в море хліба?  
Ми на жнива взяли наряд,  
І, мов янтар, хліба горять.

А спека стала, хоч убий,  
Стоїть і трудно жаром дише.

Та ось над полем протрубив  
Всесильний Холт, зірвавши тишу.  
І як вода, вже хлюпа нам  
По жолобках потік зерна.

Як пахне! Наче цвітом лип.  
Медовий, свіжий житній хліб.

І скільки щастя, скільки ра —  
достигле жито нам приносить,

Коли засмагла дітвора,  
Обережно десь на покосі,  
Щоб не кришився, наче пряник,  
Кладе солодкий хліб у рот!..

Тоді — утоми не збороть.  
Тоді — жага й снага не в'яне!

Тоді не сон, тоді не сниться,  
Що в морі хліба тонуть жниці;  
І жницям, сестрам молодим,  
Ми всі несем низький уклін.

І вечір вже пустився в плин  
І марить маревом води.  
А потім в копах спочива.  
Отак гарячі йдуть жнива.

І ніч іде. І сон хисткий.  
І відсипаються кістки.

І зорю б'ють у барабан;  
На завтра — знову боротьба:  
За все! — За центнери зерна,  
За труд, що справа честі нам,  
За га нових жнивварських різ,  
За край, що йде в соціалізм!

## КОЛГОСПНИЙ ДЕНЬ

### 1

Вже сонце котиться за річку  
Сушити перли рослих трав.  
Горять вогнем барвисті вічка  
Ромашок, кашок і купав.

І сиплять, наче чарівниці,  
Розквітлі яблуні в саду  
На них під заспиви синиць  
Метіль рожево-золоту.

Її торкнеться теплий вітер  
Пухкими лапками бджоли,  
Він роси, сонцем перегріті,  
Зіп'є цілунком з брості лип...

Чи ж будеш ти лежать, чи ні,  
В ту мить на березі уяв,  
Коли земля в дзвінкий zenit  
Підніме сонце-солов'я,

Коли, мов руки, рвуться віти,  
Летять з долонь зеленолистих  
Гарячі оплески привіту,  
Дроздів і сойок пересвисти.

І тут же поруч, з ними, знову  
Щебече дзвінко дівчора...  
Це вся симфонія ранкова  
Звучить врочисто, мов хорал!  
Вставай же, молодість, пора!

2

Вже день усміхнений, веселий  
І щедрий до зеніту йде,  
Він будить молодисті села,  
Скликаючи на труд людей;

Він райдужно над степом висне,  
Він скорси колоскові гне,  
Він колискову дзвонить пісню,  
Громовим грається вогнем;

Він понад краєм, — риссю, риссю,  
Він сипле теплий дощ полям,  
Він радість в серце тракториста  
Вселяє з сонцем пополам!..

Він спочива в обідню пору,  
У затишку столітніх лип,  
Коли достатку цілі гори  
Вгинають стравами столи.

У бубон б'ють: обіднє гасло;  
До лип колгоспники ідуть.  
Як сонце, хліб. І свіже масло —  
В картоплю смаглу, молоду.

Стоять, піднявши плечі, кринки  
З густим, холодним молоком;

Рожеві зморщились шкуринки  
На яблуках, а їх медком  
І цукром всипав кухар-дід, —

Такий в колгоспників обід!

3

А день схиляється над річку,  
Вечірнім полум'ям горить,  
І місячна коса, як стрічка,  
Над ним, мов прапор, майорить.

В туман хвилястий оповита  
Встає вечірняя зоря,  
І сміх дівочий соковитий  
Летить назустріч косарям.

Він котиться в луги луною,  
У берег бризкає сріблом,  
Кипить жагою молодю  
І пісню водить над селом.

Радій же, владарю природи,  
Із щедрих рук оці дари:  
Врожай, повітря, сонце, води —  
У власні руки все бери.

Твоє ж оце буяння сил,  
Для тебе ж все оце цвітіння —  
Садів, полів, лугів, лісів, —  
Вони тобі належать всі,

Тобі, весінне покоління!

## *ПРО РОВЕСНИЦЮ*

Над Дніпром  
І над крутими  
Кручами,  
Наді мною —  
Синій-синій дим.  
Білі хмарки —  
Непокірні кучері  
Завихрили  
В сонці золотім...

Так приходить  
Молодистий ранок;  
В голубому  
Дзеркалі ріки  
Щука верховоддям,  
Мов фуганок,  
Проплива,  
Ковзнувши із руки.

Сом старий  
Услід  
Моргає вусом...  
Легковажити б  
Йому й не слід...

Дівчина Маруся,  
А в Марусі —  
Топіль сонця  
На гарячому веслі,

Це ж її  
Проносить  
Напівтригер.  
Там, де найбистріша  
Течія!  
Якби можна  
Серце  
Взяти в пригорщ,  
Я її спитав би:  
— Ти чия?!

Я спитав би  
Просту  
І не горду,  
Найтепліші  
Добираючи слова,  
Ту, яка  
Найкраща  
Серед подруг,  
Можу я  
Любить і ревнувать.

Я не знаю,  
Що б вона  
Сказала,  
Жар тамуючи,  
У відповідь  
Мені...  
Відпливала

Ти все далі  
Й далі,  
Тільки сміх  
Над річкою дзвенів.

Так любить  
Не думав я  
Ніколи.  
Пізня осінь  
В рамці золотій,  
Ти — інструктор  
В парашутній школі,  
А мені —  
До армії іти.

Тож пора,  
Пора сказати одверто,  
Сад припиши  
І ледь прошелестів:  
— Надсилати  
В голубих конвертах  
Чорноморські  
З крейсера листи?..



## ПРОЩАННЯ

Мов клечінь твоя долоня,  
Гаряча моя рука —  
Прощай, мій хороший Льоню!  
Ти ідеш до артполка.

Я згадую — серцю люблю,  
Хвилюється ніжно кров,  
Уперше родилась дружба,  
Коли шлюзувався Дніпро.

Ми рвали каміння і землю  
В югу і мороз лихий,  
Ми різали світлом темінь,  
Щоб світлі були шляхи.

В степу, де ковил, мов килим,  
Під подивом чистих небес,  
Уперше назвала я: милий,  
І там цілувала тебе.

А в тебе ж сорочка зелена,  
Штани голубого сукна,  
Стоїш кучерявим кленом  
Напроти мого вікна.

Летять журавлі у вирій,  
Прощальні ключі до зорі.  
Я сина зрощу, щоб виріс  
Великий такий за рік!

- На руки свої — на віти  
Ти візьмеш свого синка,  
Легенький ласкавий вітер  
Берізку мою торка.

Вертайся уже командиром —  
Жаданий, розумний, стрункий,  
Ми будемо в парі, я вірю,  
Я дам тобі дві руки.

А ти до грудей притиснеш  
І скажеш: ще більше люблю,  
За слово ласкаве, за пісню,  
За молодість щедру мою.

Прощай же! Зустрінемося знову,  
Побачу тебе через рік, —  
Робота, спочинок, розмови  
Такі, як тоді, на Дніпрі.

Гримить, коливаючись поїзд,  
Віддав семафор салют.  
Неначе берізка в полі,  
Одна на пероні стою.

Дивлюсь на твою фотокартку,  
Вслухаюсь у гуркіт і шум.  
На Київ, Полтаву чи Харків  
Тобі я листа напишу!

## СТРИБОК

Фарби — й зорі, і конвалій,—  
Сонце ранкове встає.  
— Здрастуй, хороша Наталю,  
Дівчино — серце моє!

Здрастуй, літуня моя,  
Як я назустріч спішу,—  
Вітер над нами нап'яв  
Дня голубий парашут.

Солодко вабить пірнути  
В пружний ефір вітровий,  
Шовком свого парашута  
Всесвіту флейти ловить!

Руки розправ же, мов крила,  
Дихають сіллю вітри,  
Стань на крило і у хвилі  
Ринься на землю згори.

Ближче. Земля зустрічає,  
Вітер голубить щоку.  
Шовк голубий загасає  
На золотому піску.

Твій же в зеніті вогонь,  
Іскрами радісний сміх  
В сонці волосся твого —  
Музика ліній твоїх.

Я на сліпуче їх сяйво  
Буду задиханий мчать,  
Дівчино-серце, русява,  
Краща з найкращих дівчат!

Дзвонять дзвіночки конвалій,  
Рветься намисто роси.  
— Здрастуй, хороша Наталю,  
Дай-но очей своїх синь!

## МАНЕВРИ

Стомлене тіло  
І капає піт,  
І милом замилені коні.  
На захист,  
На захист.  
Ритми копит,—  
Не потурай, коню,  
Нікому.

Під ноги —  
Улєсливий снігу димок  
Зривають розпалені коні.  
Настирливий стукіт  
Тривожних думок:  
— По конях! —  
— Погоня!  
— Погоня!..

І скаче захекано  
Збоку нас — ліс,  
За лісом  
Ми станем на чатах;

Нас три дні  
Вколисують коні в сідлі,  
Нам три дні  
Просторами мчати.

І сонце на прuzі  
Загрузне, замре,  
І місяць над нами —  
Снарядом.  
Мій коню, не видай!  
Ми скінчимо рейд —  
Ясним,  
Переможним парадом.

— Нагору, нагору!  
Убік навмання!..  
І влипли остроги  
У боки коня..  
А зверху над нами  
Вітрів карусель  
І місяця вбілений  
Бубон.  
І запал на рисі  
Несе і несе  
У захват  
Незнаних ще рубок...

— Нагору, нагору,  
Нагору — у рись!  
— Будьоннівці — пісню!  
(Свист!) — не журись.

І той, хто недавно —  
Фабзаєць, пастух,

Хто марив про поле  
Жорстоких боїв,  
У кого і слово,  
І мужність ростуть,—  
Той виплекав пісню  
У серці своїм.

Грими ж, його пісне,  
І в ритмах топи  
Підків перестук  
За Проскурів,  
Аж поки не ляже  
На такти копит  
Команда:  
— Скінчили!..  
— За-курюй!..

ЧЕРНІГІВСЬКА  
ПАРТИЗАНСЬКА

Куля дзвінко тенькає,  
Й крові лише крапля...  
— Ворога негайно  
Нам атакувать!..  
Завихрили лезами —  
Шабля на шаблю,  
Щоб на кожний роздих —  
Раз (і) два...

Кожен коник грає:  
Вихор завірюхи,  
Іскри з-під копита,—  
Мов горох...  
Помахаєм шаблями,  
Почухраєм вуха,  
Щоб на один замах —  
Гадів двох.

Не хвалися, Мамонтов,  
Ти своїми рейдами:  
Не злякаєш рубкою  
Наших партизан.



На сідлі тремтітимеш,  
А лице мов крейда,  
По рейтузах гадових  
Кров руда сповза.

Ми вже не поступимось  
Мамонтову-панові  
І покриєм сальвою  
Задесенський ліс...  
Довго пам'ятатиме,  
Як із партизанами  
Вручки воловодився  
Тут колись.

Наше гасло просте:  
— Навперейми гадові  
Кинемо найкращих,  
Наймолодших, так! —  
Із Мрина і Ніжина,  
Із Крапивни й Радула  
Б'є Крапив'янський,  
Гонить, насіда...

Да, таке діло,  
Просто не відмолишся:  
Над упертим боем —  
Теплий дим...  
В кошиках патрони  
Несли за околицю  
Просто на позиції  
Діти й діди!

## ДРУЖБА

*Миколі Моргуну —  
партизанові-червонопрапорнику,  
геровві труда.*

Я такого бравого  
Може й не зустріну,  
У гарячих буднях  
Десь ти потонув.

Десь ти на Амурі,  
На Зеленім Клині,  
Може, десь на Кічкасі,  
Може, на Дону?

Ми востаннє бачились  
Восени на станції.  
Ти мені пригоди  
Все розповідав,

Як ти генерала  
Із трьома повстанцями,  
Наче бугая того,  
Вів на поводах.

І проходять роки,  
Як тече вода оця.

І над краєм в хрещика  
Граються громи.

Завидющі пащеки  
З заздрості удавляться,  
Як побачать світ новий,  
Що створили ми.

Мостовими кранами  
Здавим горло річки ми,  
Знову долю нашу  
Зв'яжуть ці мости...

В гомоні республіки,  
В числах — п'ятирічками  
Разом, хоч на відстані,  
Будемо рости.

А затрублять похід, —  
Що ж, сувора дата.  
Нас підхопить знову  
Спільна течія.

Ось моє бажання:  
Бути нам солдатами,  
Щоб за революцію —  
Рядом ти і я!

## В І Н

Слід, безперечно, вів на Ведінг —  
Край берега і край води.  
Рвав сіті агентурних зведень  
І шуцманів за ніс водив.

Він край моста, він край поста,  
Він за заставою постав.  
Коло рейхстагу, всім на диво,  
Крутився зривками листівок,  
Агітував, пропагував,  
На Ліндені мітингував  
І, мов крізь землю, пропадав...

Та довго ще в гудках розлогих  
Він закликав до перемоги.

Шпики, мов чортики, вертілись,  
Ішли в атаку з флангів, з тилу,  
Гарчали тічкою собак, —  
(Язик холодний на зубах)...

А він проходив до заводів,  
Він прислухавсь до вітерця,

І він наказував на зводі  
Тримати, мов курки, серця.  
Він наймитам в огні пшениць,  
У надзвичайно простій формі,  
Пояснював закон війни,  
Закон класових бур і штормів.

І де він тільки не ходив —  
Міцнішали, росли ряди.

Його статура, руки, очі, —  
Він був ровесник боротьби,  
Не чарівник, не ворожбит, —  
Він звичайнісінький робочий,  
Що пута хоче всі розбити,  
Що світ переробити хоче...

І матер'яльний, не за гранню,  
Над серцем скованим землі,  
Підносився над ранком-раннім  
Червоний у рожевій млі...

І всі помітили, як вітер  
Його знамена лоскотав,  
Почули, як сказали: «рвіте!»  
Його запалені уста.

Ще шуцман затинався з ним...  
Та над світанком голосним  
Зоря вставала. Місяць гас.  
Він вів на барикади клас.

Клас ніс той по Європі  
В піснях повстань громи, —

Над Віднем, в лімітрофах,  
Над Дойчландом гримів.

Над кермами, над стернами,  
Над гулом барикад  
Клас гримів:  
— Не верне нас  
Ніхто в ярмо назад!







На оплески з вікон, на пфеніг наплюй:  
Для Ведінга скрипка потрібна тепер ця!

...І вікна глухі услід йому клонить —  
Туди — під знамена, що кров'ю багримі...  
І в маршах ротфронту, в робочій колоні  
Веде мінезінгер розгнівану приму.

## ДНІ ЛЕНИ

Тайгою —  
Гомін,  
Шелест,  
Шовк,  
А вся тайга  
Така шалена.  
Горять  
Полярних сяїв знамена,  
І виє десь  
Охлялий вовк.

В облозі хмар  
Ревуть вітри,  
Важкі летять сніги.  
— Чи вистачить  
У нас снаги  
Вкопачь  
Штихів зо три?

В бараках —  
Тьмянь  
І твань.  
Мороз.

— І сон,  
Не сон — мана...  
Голодні очі —  
Блиском гроз:  
Багатство це —  
Панам.

В бараках  
Гомін,  
Шерех  
Змовк.  
(Кругом  
Свистить тайга).  
І денатурний перегар  
І сон  
Морозить кров.

—...Добути золото...  
Для них?  
І з голоду —  
—...Сконать?  
Реве команда  
Вартових:  
— Вставай...—  
Копать!..

(Мороз —  
Мороз —  
Мороз...)  
Тайга  
В морозяній парчі.  
Привіз  
Обмерзлий паровоз —  
Пригінчих,  
Не харчі..



## ЛЕНІН

Суворо примружив усміхнене око:  
У Смольному плани сміливі й широкі  
Упевнено креслить і здійснює геній.

То план ГОЕЛРО, його первісток Волхов,  
Великий Дніпро і оновлена Волга —  
Злились у могутньому, дивному — Ленін.

Уже на світанку зирнув 'завіконня;  
Розбурхане місто вирує безсонно:  
П'є мудрість ясну його сонячних книг...

Креп на знаменах в робочих колонах,  
Та вітер знамена не схилить, не склонить,  
Бо вождь революції там, серед них!..

У вирі подій, за ходою історії  
Ім'я його — прапор — засвідчують зорі,  
Відбилось у тисячі тисяч облич!

У райдузі світла утілений в камінь,  
Мислитель і вчитель він став над віками  
Живий, легендарний, безсмертний Ільїч!

## ШЕВЧЕНКО

Залізана Борзна, запилений Пирятин,  
Чумацький шлях.

У багнах тонуть коні:  
По бездоріжжю важко  
Дебелий віз пиряти,  
Ще й вітер бродить у вогні агоній.

Дощі й дощі. А блискавки батіг  
Мережить лоскотом уже осінні хмари.  
В полудрабки — горох.  
Просіявся й затих,  
І ніжно танув у обіймах марев...

І далина розтала. Морем розлилась;  
Даремно вежились на обрії тополі:  
Обшарпаний вігряк на царині села,  
Перетина шлагбаум паралелі колій.

І тужно в синь втопити сіре око,  
Омріяти, для теми,  
Влюблене подружжя.  
А що коли йому сягне за сорок років,  
Коли уже й тепер сивіє і нездужа?..



## ПАМ'ЯТНИК ЩОРСУ

З позицій  
Ворога страшним ударом збито:  
Богунський перший полк зборов...  
Панічно в хаосі біжать легіонери,  
Одстрілюючись мляво;  
Напевне,  
Ще не холонуть нерви:  
Розбризкана копитом,  
Ще п'яно пахне кров...

Та вже згасають очі,  
Налиті кров'ю очі;  
Даремна оборона  
Оточених солдат...  
Мов атрофовані  
Автоматичні рухи.  
І смертний холодок  
Вже ловить їхнє вухо:

Ще мить, і зірвуться в атаку  
Ескадрони!..  
Їх поведе  
У багреці кривавім



Попереду своїх гарячих, грізних лав,  
У блискавках шліфованих,  
Одточених клинків,  
У зорянім шоломі,  
З високим,  
Мудрістю засвіченим чолом,  
В серпанкові блискучої  
Нев'янучої слави,  
Згинаючи у рухові  
Живої бронзи торс,—

(О, цей момент  
Нехай різець увічніть!) —  
Коня на дибки  
Ставить серед січі —  
І рине з каменя  
На Захід Щорс...

## ПОЛЕМІЧНЕ РОМАНЦЕРО

### 1

Буває так:  
В кімнаті рветься Цельсій,  
І сонце руку скупю:  
— На добраніч...—  
І тиха тінь його,  
І тиша тут, хоч стрелься,  
І глухне вікон  
Суєтна мембрана.  
А за вікном —  
(В кармінах ще)  
Обвуглені карнизи,  
На підвіконнях —  
Мерзлий зореспад сніжин.  
Їх краплі, наче кров.  
Мороз, перлин нанизуй  
І їх мелодію,  
Ніжнішу ранніх рос,  
Нижи.

А потім так:  
Ляга покірно

Вирваний рядок.  
Четверта ночі  
Пробує на голос, —  
(Чи твій, чи півнів?)  
В бемолях — *мі*,  
В діезах — *до*.  
Рядок  
З докором скаржиться  
Іржавий, рубаний, нерівний.

А хочеш так:  
Щоб тонко-тонко  
Скрипка!  
На сизу сталь струни  
Лягла б нова і повна гама.

Та вже трамвай...  
На розі  
Скрикнув хрипко.  
І сивина. І сіль. І соль.  
І ранок  
Сирени  
Розіп'яв  
Над берегами.

2

Найтонший,  
Найчастіший звук  
Морозом схоплених крижинок.  
Я струни заморожу  
Й кину  
Льодовим холодком до вух.

Найм'якші звуки  
Місяць стеле.  
І лун німий  
Дрімотний звук,  
Як коліскова лелі,  
— Леле,  
Вернись, прийди, — тебе зову...

А день — в громах,  
У трубах дня...  
А день в шовках,  
В томлінні скрипки;

Твої то кроки стугонять,  
Тебе не спинять  
Кров і крики.

Чи ти ж сивієш,  
Як і я?  
Чи ти ж скупієш  
Рік од року?  
І пишеш вірші  
Для киян:  
«Я не нездужаю, нівроку».

3

Затисну звук,  
Так тиснуть міцно шпагу,  
І пальці в кров розпалену вмочу,  
І серце,  
Дике серце, бийся і не падай  
І фальш в чужих рядках відчуй.

Ти не було у Дон-Кіхотів блазнем  
Чи сердюком у них з пощербленим  
Мечем.

Я не пластун, що лізе в строфи плазом  
Й зимовим сонцем  
Серце і чуття пече.

Ні, це не твій обов'язок, поете,  
Шукати із примарами звияг  
І гнутися, як пес, під брамою собору  
Без шапки і шкарпеток,  
Потворою старою,  
Що грається в життя.

Де центр утворення твоєї

псевдопісні? —

Я знаю, він — в опуці живота.

Це ти, як захисток, його у тезах

висунув

І слів набив у нього,

Щоб бухкав, як тамтам.

Ні, тільки в блисках точечної мислі,  
Що визнача закон свідомості й буття,

Твоя щоб мисль і слово не зависли

На щерблених, як шпага,

Поезії путях!

Та я не тільки гострий аналітик,

Що ставить волоки на воблу

По озерцях,

Як мало все-таки для нас, пійте,

Стрімких метафор,

Хоч би й помножених на серце.



## ВІРШ ПРО ПІСНЮ

Я згадаю материнську пісню,  
Материнку і дитячі сни,  
Наді мною  
Неба сніп повисне  
Срібно-злотий, стиглий і рясний.

Взять би сито ось у ці долоні  
І просіять  
Зерна зір у степ!  
В серці степу — життєдайнім лоні —  
Дивна пісня з нього проросте.

До Стожарів буде гук злітати,  
Продувати свіжим вітерцем  
І високим полум'ям,  
Лапатим  
Та врожайним бризкати дощем.

З нею в зорях понад берегами,  
Рідної і кривної землі,  
Крізь всі шторми,  
Бурі й урагани  
Пропливуть військові кораблі.

Буде ворог падать ниць  
Проклятий,  
Як зачує пісню він мою!  
Соком сонця, силою налляті  
Молоді бійці мої встають.

Це ж вона їх рано підіймала,  
Помагала вище їм зійти,—  
До сердець Донбасу  
І Уралу  
Пролягли круті її путі.

І співають хлопці-горновії —  
Друзі всі, ровесники мої,  
А в полях — замріяні Марії  
В орденах за виграні бої.

І між них —  
Середня та чи скраю,—  
(Ой краса — нетлінні небеса!)  
Неодмінно стиха запитає,  
Чи не я цю пісню написав?



## ПРИЗОВУ МОГО РОКУ

Підійти до ровесника  
І поставати рядом,—  
Такі ми!  
Я дивуюся! Молодість  
Он як легка.  
День високий  
Емблемою КІМ'а  
Нахилився над плугом  
Лекал.  
Я щасливий!  
Такі повнокрові,  
Ці шерехи кругом поверну,—  
Ось розкриллями звужені брови —  
Наша молодь  
Іде на війну.  
Ось вона!  
Лікті гостро різнули  
— На кут!  
Руки кинула гостро  
— На випад!  
І неважко тому і тому юнаку  
Піт солоний походів  
Випить.

Пісню пробуєм.

Ой і вдарить!

Голосиста, армійська, проста  
Горлом кожного

й командарма,

Щоб гриміти на всіх фронтах...

А ровесники — на, вибирай,

Приганяй!

Хто із нас не доріс

Чи замирок?

Як піде по землі ненажера-війна

Ми війні, ми сами понесемо

Свій вирок.

Нам — на п'яту уже височінь,

Знаєм: кулі засвищуть — тю-гу. —

Чуєш, гули тривоги вночі,

Як сиренами край наш загув?

І коли бойові командири

Ноту ворога

Зустрічним стрінуть:

— Во-гонь! —

Вийде молодь уся наша,

Вірю,

Дезертирів між нас —

Ні одного!

## З М І С Т

Стор.

Поезія і сучасність (Про творчість Григорія Саченка). <i>Микола Пивоваров</i> . . . . .	3
--	---

### З КНИГИ

#### «ЗУСТРІЧНИЙ ЕНТУЗІАЗМ»

1931

Вступ .	27
---------	----

#### *Країна встає*

Ремонт домни . . . . .	29
Перевірка . . . . .	33
Країна встає . . . . .	37
Відповідь . . . . .	30
Балада про затон . . . . .	43
Рапорт-відозва . . . . .	46

#### *Мобілізація теми*

Слово . . . . .	49
Розмова в студанатомці . . . . .	54
Мандрівка до міста Віжня . . . . .	57
Осінь над містом . . . . .	60

### Чатуй

У Таборах . . . . .	62
На чатах . . . . .	64
Атака на танк . . . . .	66
Вандея . . . . .	69
Післяслово	
Рух . . . . .	71
Радість . . . . .	72

### З КНИГИ «ЗЕНИТ»

1936

Ода гордості . . . . .	75
Балада про молодість . . . . .	79
Урожайний заспів . . . . .	82
Балада про двох сількорів . . . . .	84
Жнива . . . . .	87
Колгоспний день . . . . .	90
Про ровесницю . . . . .	93
Прощання . . . . .	96
Стрибок . . . . .	98
Маневри . . . . .	100
Чернігівська партизанська . . . . .	103
Дружба . . . . .	105
Він . . . . .	107
Вуличний мінезінгер . . . . .	110
Дні Лени . . . . .	113
Ленін . . . . .	116
Шевченко . . . . .	117
Пам'ятник Щорсу . . . . .	119
Подемичне романцero . . . . .	121
Вечірнє місто . . . . .	125
Вірш про пісню . . . . .	126
Привову мого року . . . . .	128

*Саченко Григорій Кириллович*  
НА СТРАЖЕ  
Стихи

Издательство «Радянський письменник»  
(На українском языке)

\*

Редактор *І. І. Гончаренко*  
Художник *М. Д. Шаншейн*  
Художній редактор *К. І. Золотарьова*  
Технічний редактор *К. П. Лалченко*  
Коректор *І. Й. Ільєнко*

\*

Здано на виробництво 25/II 1964 р.  
Підписано до друку 15/V 1964 р.  
Формат 70×90<sup>1</sup>/<sub>32</sub>. 4<sup>1</sup>/<sub>8</sub> фіз.-друк. арк. + 1 вкл.  
4,9 ум.-друк. арк. 4,25 обл.-вид. арк.  
БФ 01147. Тираж 1000. Зам. 1568.  
Ціна в оправі 36 коп.

Радянський письменник,  
Київ, бульвар Лесі Українки, 20.  
Книжкова ф-ка «Жовтень» Державного комітету  
Ради Міністрів Української РСР по пресі.  
Київ, Артема, 23 а.

36 кбл.

